

Het reliek van Petrus

Jan Snippe

Mattheüs 16, verzen 18-19

**“En ik zeg je, jij bent Petrus, de rots waarop ik mijn kerk zal bouwen,
en de poorten van het dodenrijk zullen haar niet kunnen overweldigen.
Ik zal je de sleutels van het koninkrijk van de hemel geven,
en al wat je op aarde bindend verklaart zal ook in de hemel bindend zijn,
en al wat je op aarde ontbindt zal ook in de hemel ontbonden zijn.”**

Schrijver: Jan Snippe
ISBN: 9789462541559
Uitgegeven via: mijnbestseller.nl
Print: Printforce, Alphen a/d Rijn
© Jan Snippe, 2014

Enkele plaatsnamen

Argentoratum	Stradeburgum, nu Straatsburg
Augustodunum	Autun (Frankrijk)
Barsino	Barcelona (Spanje)
Basilea	Bazel (Zwitserland)
Colonia Claudia Ara Agrippinensium	Keulen (Duitsland)
Colonia Ulpia Trajana	Xanten (Duitsland)
Confluentes	Koblenz (Duitsland)
Dispargum	Duisburg (Duitsland)
Florentia	Firenze, Florine (Italië)
Gallia	Frankrijk
Genova	Genua (Italië)
Germanica Inferior	Noordelijk en oostelijk van de Rijn
Germanica Superior	Westelijk en zuidelijk van de Rijn
Helvetica	Zwitserland
Hispania	Spanje
Iberia	Spanje
In Portu	Empolie (Italië)
Kapernaüm	Kafernaüm (Israël)
Lovanium	Leuven (Belgie)
Lugdunum	Lyon (Frankrijk)
Mattiacorum	Wiesbaden (Duitsland)
Mediolanum	Milaan (Italië)
Mogontiacum	Maintz (Duitsland)
Mosa	Maas, rivier
Mosa trajectum	Maastricht (Nederland)
Neapolis	Napels (Italië)
Novaesium	Neuss (Duitsland)
Noviomagus	Nijmegen (Nederland)
Pannonië	Hongarije
Rhenus	Rijn, rivier
Sablones	Kaldenkirchen (Duitsland) of Venlo (Nederland)
Teonum	Tienen (België)
Treverorum, Treveris	Trier (Duitsland)
Tungrorum	Tonegeren (België)
Turnacum	Doornik (België)
Vangionum	Worms (Duitsland)

De voorgeschiedenis

Alexandrië, het jaar 415

Joachim twijfelde, hij moest zijn meester storen en kon niet voorspellen hoe die zou ontwaken uit zijn overpeinzingen. Soms werd hij uitgescholden, soms hoorde hij een somber gemompel. Eén keer had hij een boodschap later gemeld, wachtend op een moment dat zijn meester ontvankelijk zou zijn. Het had hem een zware lijfstraf opgeleverd. Hoewel hij een diacon was, een assistent van een kerkvorst, voelde hij zich niet meer dan een knecht. Nooit zou dat veranderen, al lang geleden had hij zich geschikt in zijn rol, een knecht met een mooie titel.

‘Patriarch Cyrillus, ze zijn in aantocht, ze zijn de stadspoort al gepasseerd.’

‘Snel, mijn gewaad, Joachim. We kunnen onze bezoekers niet laten wachten.’

Patriarch Cyrillus verhief zich uit zijn zetel. Joachim, opgelucht door de reactie, sloeg de koormantel om de schouders van zijn meester.

‘Ga vooruit, Joachim. Ik zal wachten totdat ze allemaal in de zaal zijn, kondig mij dan aan.’

Joachim snelde de brede marmeren trap af. Hij deed zijn bevelen uit aan de wachters en liet de buitendeuren naar het bordes openen. Vervolgens liep hij naar de gewelven onder de residentie, de gasten zouden hongerig en dorstig zijn. Daar was de zaal waar de maaltijden werden bereid, de coquina. De knechten die daar werkten moesten vruchten en wijn brengen.

Nadat hij zijn bevelen had gegeven snelde hij naar boven en liep naar het bordes. De brede trap voor het bordes eindigde op een plein dat werd omgeven door grote gebouwen uit verschillende tijden. Aan de overzijde liep een brede laan direct naar de westelijke poort van de stad. In de verte zag Joachim de stoet naderen. Links en rechts stonden de bouwwerken die een weergave vormden van de bijzondere geschiedenis van deze stad, Alexandrië. Oude Griekse tempels, moderne Romeinse bouwwerken, en de Egyptische invloeden wisselden elkaar af in een symmetrisch geheel van lanen die afgebakend werden door straten, bloemperken, palmbomen en vijgenbomen.

De stoet naderde het plein, geestelijken uit de woestijn die zich hadden

verenigd en een onderhoud wensten met de patriarch. Achter de geestelijken vormde zich een groeiende menigte. Christenen die voelden dat er iets bijzonders stond te gebeuren, er broeide al lange tijd iets in de stad. De geestelijken gingen te voet, hun ezels en kamelen hadden ze achtergelaten bij de poort. Ze staken het plein over en beklommen de trap naar het bordes. Joachim boog voor de met stof bedekte mannen en leidde hen naar binnen, naar de grote zaal. Geen van de geestelijken klopte het stof van de woestijn uit zijn kleding. Joachim keek naar de groep, iedereen droeg een habijt dat bijeen werd gehouden door een ruw koord om het middel. Daaraan hingen twee buidels, één voor de munten, de ander voor kruiden en relieken. Iedere geestelijke had een lange baard, door hun reis met stof gevuld. Joachim liep naar de voet van de trap en kondigde zijn meester aan. Die verscheen direct en liep statig de trap af. Hij mengde zich onder de geestelijken die voor hem bogen of knielden. Enkele van hen sprak hij kort aan in zijn gang naar een klein podium. Na de begroeting en plichtplegingen nam hij plaats in de voor hem bestemde zetel en gaf een teken dat de geestelijken plaats konden nemen op de houten banken die links en rechts van hem stonden.

‘Ik heb uw smeekschrift gelezen. Voordat ik hierop in ga wil ik weten wie uw woordvoerder is.’

Een oude geestelijke stond op, keek hem indringend aan en zei: ‘Ik, Gabrius van Wadi Natroen, ben aangewezen door mijn broeders.’

‘Welnu, broeder Gabrius, dan zal ik me tot u wenden, wetende dat ik tot u allen spreek.’

Een kort instemmend gemompel maakte duidelijk dat de keuze werd geaccepteerd door de aanwezigen.

‘Ik heb u uitgenodigd omdat ik uw bezorgdheid begrijp. Vandaag moeten we een beslissing nemen over de zaken die u aan de orde hebt gebracht. Voordat wij met elkaar praten, moet u zich reinigen met het water uit de bron op het plein. Daarna zal uw getaande huid worden verzorgd met olijfolie. Mijn knechten zullen u voorzien van nieuwe kleding. Samen zullen we bidden en de Heer om wijsheid smeken. Na de maaltijd zullen wij terugkeren naar deze zaal en uw zorgen bespreken.’

‘Is dit een concilie?’ vroeg een geestelijke.

‘Nee, waarachtig niet. Matig uw toon, u hebt mij een smeekschrift gestuurd en ik heb mij de moeite getroost hierover te denken. Een concilie vindt plaats tussen patriarchen en andere kerkvorsten. Gedraagt u devoot en wees verheugd over mijn aandacht.’

De geestelijke knikte, en boog zijn hoofd.

Na de reiniging en maaltijd ging de patriarch de geestelijken voor in het gebed. Hij voerde de rituelen uit en smeekte om wijsheid. Joachim fluisterde de patriarch toe dat zich een groeiende menigte verzamelde op het plein voor de residentie, ook gewapende mannen.

Ik moet behoedzaam zijn, dacht Cyrillus toen hij plaatsnam op zijn verhoogde zetel en de broeders een teken gaf dat zij plaats mochten nemen op de banken. Deze broeders hebben elkaar en het volk opgezweept en zullen proberen om hun zin door te drijven. Daarvoor hebben ze mijn zegen nodig, ze zien me als hun werktuig. Zij zullen mijn werktuig zijn!

‘Patriarch Cyrillus, wij kennen uw standpunten,’ begon broeder Gabrius nadat de patriarch hem een teken had gegeven. ‘Wij weten hoe u zich bekommert om de zuiverheid van de leer en wij weten dat u een strijd voert tegen machtige geestelijken uit Constantinopel en Rome.’

‘Laat dat mijn strijd zijn,’ antwoordde Cyrillus. ‘Het gaat om eenheid, de clerus mag niet uiteenvallen, dat is mijn doel.’

‘Wij begrijpen uw problemen,’ zei broeder Gabrius. ‘De voorganger van de huidige bisschop van Rome verstuurde zijn decreten, zijn opvolger doet hetzelfde. Wij moeten accepteren dat de Heilige Vader te Rome de bisschop der bisschoppen is. Dat was de wens van bisschop Siricius en het staat geschreven. Wij kunnen ons verenigen met wat Rome dicteert. Ik leef in de Wadi Natroen. Met mij nog enkele broeders die hier aanwezig zijn. Het is een oude Wadi waar de heidense piramidebouwers al hun natrium haalden om de doden te balsemen. Nu leven wij daar en wij zien daar steeds meer aanhangers van de leer van de apostel, Thomas. Allemaal dwalers die zich verenigen in een gesloten ruimte en met elkaar bidden en praten over de leer. Hun eerste claustrum is gebouwd en wordt massaal bevolkt. Wij leven nog steeds in ascese in de woestijn terwijl, jaren geleden, keizer Theodosius onze leer als staatsgodsdienst heeft benoemd. De bisschop van Rome heeft de macht gekregen. Waarom is, na meer dan dertig jaar, Alexandrië nog steeds een vrijhaven voor dwaalleer en heidenen?’

‘Ik deel jouw mening,’ antwoordde Cyrillus. ‘Maar Alexandrië is nu eenmaal een andere stad dan Rome of Constantinopel. De geestelijken die daar vertoeven, zitten dicht bij de machtshebbers, ze hebben meer invloed. Alexandrië, Jeruzalem en Antiochië zijn ver weg, en dus minder belangrijk. Juist daarom moeten wij de eenheid bewaren.’

‘Kijk naar deze stad,’ riep broeder Gabrius. ‘Een stad gesticht door Alexander, een stad die al groots was toen Rome en Constantinopel nog onbeduidend waren.’

‘Alles wat je zegt is geschreven en is mij bekend,’ zei patriarch Cyrillus. ‘Wij zijn hier bij elkaar omdat jullie mijn zegen willen. Jullie willen het heidendom uit deze stad bannen. Ik ondersteun die gedachte maar de wijze waarop jullie dit tot stand willen brengen leidt bij mij tot grote bedenkingen. Eeuwenlang werden we regelmatig vervolgd en juist hier, bij deze heidenen, waren christenen, joden en allerlei andere sektes welkom. De bibliotheek in deze stad was altijd een vrijhaven voor kennis. Toen onze broeders in Rome werden vervolgd en gemarteld was hier ruimte voor discussie. Toen de Kopten het martelaarschap vereerden en massaal verbrand wensten te worden hebben redelijke heidenen hen tot inkeer gebracht en teruggestuurd naar de wadi’s om te leven voor God in plaats van te sterven voor God. En nu willen jullie deze stad veroveren?’

‘Nee, patriarch Cyrillus. Wij willen deze stad niet veroveren, deze stad is reeds veroverd door ons. Kijk op het plein en weet dat we overal zijn. Wij willen dat wat ons toekomt, wij willen een christelijke stad en wij willen alle dwaalleer uitbannen, dat is onze heilige plicht.’

‘Ik wil jullie daar niet van weerhouden maar mijn eis is dat dit zonder bloedvergieten gebeurt, broeder Gabrius. Ik heb de heidenen gewaarschuwd, ze accepteren onze regels niet, toch wil ik geen vervolging en geweld.’

‘Dat is aan de heidenen,’ riep broeder Gabrius. ‘Als zij zich schikken naar dat wat hen al jaren geleden door de keizer is bevolen zal er geen geweld zijn. Als ze geweld op ons uitoefenen of daarmee dreigen zullen we onze macht tonen.’

‘De wereldlijke macht ligt bij de keizer en zijn legioenen, broeder Gabrius. De geestelijke macht ligt bij ons, christenen. Vermeng die twee niet.’

‘De geestelijke macht staat boven de wereldlijke macht, patriarch Cyrillus. Zelfs een keizer zal zich moeten verantwoorden voor God. Petrus bepaalt voor wie de poort tot het rijk van God wordt geopend. Zo heeft broeder Mattheüs het in zijn verzen geschreven.’

Cyrillus fronste zijn wenkbrauwen, de belerende woorden van broeder Gabrius bevielen hem niet.

‘Er wordt beweerd dat jullie oude beelden uit de dagen van de piramidebouwers en Grieken hebben verwoest.’

‘Pas nadat de heidenen ons bekritiseerden,’ verdedigde Gabrius zich. ‘Ze beweren dat het paradijs niet bestaat. Ze beweren dat meer verhalen uit ons Heilige Schrift niet waar kunnen zijn. Ze lieten een groep christenen oude afbeeldingen zien van gebeurtenissen die in de Bijbel staan. Onze leer is volgens hen een samenraapsel van oude mythen en eigen verzin-

sels, bedacht door enkele slimme Grieken. Wij hebben die afbeeldingen verwoest. Ongetwijfeld hebben ze die zelf gemaakt om onwetende christenen te misleiden. Voor ons de reden om hier te komen, we moeten de misleiding van de heidenen een halt toeroepen. God grijpt niet in, een teken dat God verwacht dat wij dat doen.'

'Ga dan en reinig deze stad van dwalers en heidenen,' riep de patriarch met opgeheven armen. 'Begin bij de heidense tempels waarin de geschriften liggen. Dat is het broeinest van de dwaalleer. Begin bij de bibliotheek en verdrijf de duivelse bibliothecaris, femina Hypatia. Zij heeft volgelingen die ze betovert met haar schoonheid. Ze is een fascinatrix, een heks. Pas als zij haar macht verliest zal deze stad haar rust vinden. Zelf wist ik aan haar betovering te ontsnappen door veel te bidden.'

Er steeg een tumult op uit de groep, Cyrillus beëindigde de bijeenkomst. Juichend gingen de geestelijken het plein op en spraken de nog steeds groeiende menigte toe.

'Domina, ga vanavond niet in de stad,' smeekte Claudon, een schrijver die de bibliothecaris al jaren diende.

Ze glimlachte naar de oude man. 'Maak je geen zorgen, Claudon. Ik geniet de bescherming van de magistraat en de fanaten zullen het niet wagen om zich te misdragen. Wij mogen dan misschien met hen van mening verschillen, dat wil nog niet zeggen dat we elkaar haten.'

'Juist de christenen haten u, domina. Haat is de voedingsbodem van hun leer. Er moet iets slechts zijn dat ze kunnen haten zodat ze er hun goede leer tegenover kunnen stellen. Als er niets te haten valt, verzinnen ze het. In deze stad hebben ze het op u voorzien. Laat me dan in ieder geval voor enkele begeleiders zorgen.'

'Nee, Claudon. Het is al erg genoeg dat ik gebruik moet maken van een draagstoel, een eis van de magistraat. Als daarbij ook bewakers meelopen voel ik me niet anders dan een luie patriciër.'

Claudon zweeg en keek toe hoe ze haar stola schikte. Een bijzondere vrouw die de wetenschap koesterde en nagenoeg alle wijsgeren in kennis overtrof. Ook een aantrekkelijke vrouw die vitaliteit en passie uitstraalde. Een reden waarom veel christenen beweerden dat ze een heks was. Haar bekoorlijkheid kon alleen het gevolg zijn van het pact dat ze met de duivel had gesloten. Schoonheid in ruil voor zielen die de diabolus zou krijgen door haar betovering.

Hypatia van Alexandrië blonk uit in wiskunde en natuurkunde. De scola van Plato werd door haar geleid en ze beheerde de bibliotheek. Vooraan-

staande burgers, ook christenen, respecteerden haar kennis en inzicht. Een vrouw die doorlopend met iedereen in gesprek was. Jonge christenen volgden haar lessen waarin ze geen discussies over religieuze kwesties duldde. Dergelijke discussies moesten door de religieuzen zelf worden gevoerd, ze waren het onderling doorlopend oneens. Ze accepteerde religie als iets dat bij de mens hoorde. Dat religie de geest van een mens beheerste weigerde ze te aanvaarden.

‘Uit Romeinse geschriften kon ik opmaken dat Jezus niet meer was dan een rebel, een opstandeling die het de Romeinen zo lastig maakte dat hij werd opgepakt, veroordeeld en gekruisigd,’ had ze gezegd. ‘Dat kwam wel vaker voor in die dagen. Daarna schijnt hij uit de dood te zijn opgestaan. Hoe is dat mogelijk? Iedereen weet dat de geseling zo zwaar is dat die al tot de dood leidt. De kruisiging is vernederend, symbolisch en als waarschuwing bedoeld. Hij toonde zijn wonden in handen en voeten aan een man genaamd “Thomas”, kennelijk een leerling of volgeling die het niet vertrouwde. De wonden op zijn handen en voeten had Jezus nog wel en de wonden van zijn geseling zouden opeens verdwenen zijn? Allemaal onduidelijkheden en tegenstrijdigheden. Het woord “dood” kan ook “uitgestoten” betekenen. Net zoals het woord “blind” ook “geen inzicht hebben” kan betekenen. Nu zijn er allemaal kerkvorsten die zich buigen over wie wat gezegd zou hebben. Erger nog, wie vervolgens wat heeft geschreven en hoe men dat moet duiden. Ik wil daar geen tijd aan verspillen, de scola en het athenaeum zijn voor jonge mensen die hunken naar kennis. Kennis over de verschijnselen die we om ons heen waarnemen en proberen te bevatten. Het redetwisten over eeuwenoude uitspraken en tegenstrijdige geschriften laat ik aan de dogmatici over, ze leveren geen enkele bijdrage aan wetenschap of samenleving. Ze maken iets belangrijk dat geen enkele betekenis heeft!’

Zo sprak domina Hypatia over het christendom. Patriarch Cyrillus haatte haar. Ze was slim, bekoorlijk en wist haar vrouwelijkheid en schranderheid goed te benutten. Ooit was hij diep onder de indruk geweest van haar verschijning. Hij wilde haar bekeren nadat hij was gewijd tot patriarch maar ze stelde hem vragen die hij niet kon beantwoorden. Toen hij haar op een avond, na een discussie over het evangelie van Marcus, wilde betasten wees ze hem af en vroeg hem naar zijn ideeën over het celibaat. Hoe waagde deze arrogante heks het om hem af te wijzen en te ondervragen? Hij voelde zich vernederd en haatte haar vanaf dat moment. Al die rollen en kaften in haar bibliotheek bevatten duivelse be-

zweringen uit een donker verleden. Zij en haar vazallen hadden erin gelezen en waren besmet geraakt. Al eeuwen geleden had Jezus het enige pad geweest. Hij had de aanzet gegeven voor het oude en nieuwe testament. De Bijbel was het Heilige Schrift, andere geschriften moesten zonder uitzondering vernietigd worden.

Domina Hypatia had openlijk kritiek op de heilige geschriften.

‘Geestelijken komen en gaan, ze zijn net zo sterfelijk als alle andere levende wezens,’ waagde ze te beweren. ‘Wat in de boekrollen en geschriften staat geschreven, ligt vast. Er wordt niet naar waarheden gezocht maar alleen maar gesproken over wat er staat geschreven. Van honderd-duizend woorden die geestelijken zeggen worden slechts tientallen opgeschreven na eindeloze concilies en twistgesprekken. Het christendom is verspilling, ze kunnen het onderling niet eens worden en dat is lastig als je een leer wilt opdringen aan andere mensen.’

Met dit soort beweringen kreeg ze regelmatig de lachers op haar hand, zelfs menig christen kon haar rustige en goed onderbouwde redeneringen waarderen en trok er lering uit.

Patriarch Cyrillus verteerde van woede. Niet hij maar deze duivelse vrouw had de macht die nodig was om een menigte te beïnvloeden en leiden. Haar zwakte was haar naïviteit, nooit zou ze verwachten dat haar houding en toon tot volkswoede konden leiden.

En zo had haar naïviteit haar weer eens buiten de beschermende muren van haar woon- en werkcomplex gebracht. Moest ze zich schuilhouden omdat ze een afwijkende mening had? Juist de afwijkende meningen zorgden voor uitdaging, ontwikkeling en dialoog. Een afwijkende mening was in haar ogen een noodzaak om kennis te vergaren. Kennis was er niet om te weten, kennis was nodig om te vergelijken. Op het moment dat er geen hunkering naar kennis zou zijn, kon geen discussie meer plaatsvinden. Geen vergelijking, de ontwikkeling zou verdwijnen en mensen zouden massaal vervallen tot schapen, een volgzaam kudde, overgeleverd aan de grillen van een herder.

De woede van enkele fanaten kon ze niet begrijpen maar ze accepteerde het. Er waren nu eenmaal mensen die niet wilden leren en begrijpen. Als die mensen wel naar macht streefden werd het gevaarlijk, beter was het om ze te mijden. Ook de mannen die in ascese in de woestijnen leefden. Enkele dagen van onthouding en bezinning waren goed, maar zoiets mocht niet te lang duren, zeker niet in een woestijn. De zon was genadeloos en het was al eeuwen bekend dat er malende mensen uit de woestij-

nen kwamen en riepen dat ze wonderen hadden gezien. Eeuwen geleden was het mogelijk dat een grote menigte zich liet beïnvloeden door deze volksmenners. Tegenwoordig kon zoiets niet meer, ze weigerde te geloven dat grote groepen mensen haar iets kwaads toewensten. Een fatale denkfout, geboren uit haar onbegrip voor onnozele geesten.

Terwijl ze over het marktplein werd gedragen omsingelde een opgehitste menigte haar draagstoel en dwong de doodsbanne dragers om halt te houden. Broeder Gabrius sprak haar toe en beschuldigde haar van wandaden tegenover het christendom. Ze stond op van haar stoel en sprak de menigte toe. Men kalmeerde al snel, haar verweer was gebaseerd op feiten waar niemand iets tegenin kon brengen. Ze sprak rustig en helder, broeder Gabrius uitdagend om te debatteren. Die zag dat zijn doel niet werd bereikt, met enkele broeders drong hij op en trok haar van haar draagstoel. Anderen deden mee en scheurden haar gewaad van haar lichaam. Ze werd gestompt en geslagen. Veel toeschouwers wendden hun blik af of keerden huiswaarts. Dit was onwaardig, ze wilden hier geen deel van uitmaken. Niemand waagde het om haar te helpen, de groep fanaten was te groot en moordzuchtig. Ze werd bedolven onder een woedende menigte. Iemand nam een mes en stak toe, anderen leken haar bloed te ruiken, ook zij namen hun messen.

‘Snel, naar het centrum, er is oproer. Geestelijken uit de woestijn zijn weer onrust aan het stoken op het forum.’

De wachter riep het vanuit de toren die boven de noordelijke muur van de stad uitstak. Claudius Merovatus en zijn legionairs snelden de stad in om de orde te herstellen. Ze kwamen te laat. Hoewel ze met slechts tien legionairs waren stootte de menigte direct uiteen. Men wist dat de Romeinen korte metten maakten met oproerkraaiers. Wat ze aantroffen was een vernielde draagstoel, een doodgeslagen drager en de macabere resten van iets dat kort daarvoor nog een aantrekkelijke vrouw was geweest. Nu lagen er in hoofdzaak botten waarvan het vlees was weggesneden en verspreid. Verderop brandde een vuur waar twee benen en een romp in verschrompelden. Naast de draagstoel lag het ernstig verminkte hoofd van domina Hypatia. Claudius en zijn mannen waren geharde legionairs, geweld was iets dat ze al jaren kenden van de slagvelden. Hij keek om zich heen en zag een man in een habijt lopen. Die droeg iets bij zich en liet een spoor van bloed na.

‘Adrius en Agrippa, jullie zijn het snelst. Pak die fanaat en breng hem bij me. Wij gaan hier rond om te ondervragen.’

De twee legionairs zetten de achtervolging in. De geestelijke kreeg veel te laat in de gaten dat hij werd achtervolgd en het was Agrippa die hem letterlijk in zijn nekvel greep. De man gilte het uit van de pijn en schrik, hij keek om en zag het lelijke met littekens bedekte gezicht van Agrippa. Die schrok echter ook van de geestelijke, de man hield een arm vast waaromheen nog een zilveren armband zat.

‘Laat me los,’ riep de geestelijke. ‘Ik behoor tot het gevolg van de patriarch en ik heb mijn plicht gedaan. De Parabolani zullen mij beschermen.’

‘Wij behoren tot het gevolg van de keizer en wij doen ook onze plicht,’ zei Adrius hijgend. ‘Meekomen, jij hebt veel uit te leggen.’

‘Ik ben een geestelijke, zien jullie dat dan niet? Jullie mogen me niet...’

Adrius sloeg de man hard in zijn gezicht. Twee half verrotte tanden vielen uit zijn mond en hij liet de arm vallen. Agrippa gromde: ‘Neem die arm, je zult hem daar naartoe dragen waar je hem hebt genomen.’

Agrippa gaf de geestelijke een harde schop en duwde hem in de richting van het forum, terug op zijn schreden. Enkele Parabolani maakten zich los uit de groeiende menigte, ze waren gewapend en hun blik voorspelde weinig goeds. Beide legionairs waren niet onder de indruk. Ze trokken hun gladius, een kort vlijmscherp zwaard, en keken uitdagend naar de Parabolani en mensen die zich verzamelden. Ze vormden slechts een tweetal maar andere legionairs naderden al in hun richting. De Parabolani en inwoners van de stad waagden het niet om de geestelijke in bescherming te nemen. Een bebloede geestelijke die een arm bij zich droeg was bizar. De strijd aangaan met legionairs van het befaamde legioen “Palatinae Octavianus” betekende weinig goeds. Deze mannen hadden jarenlang diep in de woestijn gewaakt over de grenzen met Nubia. Daarbij waren ze doorlopend in gevecht geweest met grote legers. Ze hadden expedities door zompige moerassen en donkere wouden doorstaan. Jarenlang waren ze door woestijnen getrokken en ze stonden bekend om hun genadeloosheid. In acht jaar tijd was de helft van dit legioen gedood in gevechten en door ziektes. De overgebleven helft bestond uit mannen die geen moeite hadden om te doden. Hun geweten en gevoel waren ze kwijtgeraakt in de woestijnen en wouden.

De toeschouwers achtervolgden de legionairs en hun gevangene op gepaste afstand. Op het plein zagen ze aan de resten van de draagstoel dat domina Hypatia was aangevallen. Al snel begreep men van wie de arm was die de monnik droeg. Sommigen zakten op hun knieën en huilden, anderen juichten. De dood van de bibliothecaris was naar hun mening het begin van de verlossing van de zonde in deze stad.

De geestelijke die was opgepakt weigerde aanvankelijk om te spreken. Hij werd meegenomen naar de castra, het legerkamp net buiten de stad. Een andere geestelijke waagde een poging om zijn smekende en huilende broeder te beschermen, hij werd meteen gegrepen en ook meegevoerd.

Het gegil en gekerm van dit tweetal werd later tot op het forum gehoord. Ook in de residentie van de patriarch hoorde men hoe hun broeders werden gemarteld. Er werd openlijk voor hen gebeden, men herinnerde elkaar aan het grote lijden van Jezus en de martelaren. 'Ze zullen beslist spreken en onze namen noemen,' zei broeder Gabrius.

Meteen na zijn wandaad waren hij en enkele broeders teruggekeerd naar de residentie van de patriarch, er zat nog bloed op zijn gezicht en in zijn baard. Veel van zijn broeders gingen rond in de stad om de tempels met de duivelse tekstrollen te verbranden. Daarbij werden ze geholpen door de Parabolani, een groep gewapende christelijke mannen die zichzelf als de bewakers van de patriarch en de Leer beschouwden.

De broeders in de castra konden de pijn van het vuur en de tangen niet weerstaan en vertelden over hun daden. Meteen stroomden twee groepen legionairs de stad in en beletten de geestelijken verdere wandaden uit te voeren. Ook de residentie van de patriarch werd bestormd en bezet. Broeder Gabrius, nog steeds onder het bloed, bekende zijn daad en beweerde dat die was ingegeven door de Heer. Samen met de andere broeders en enkele deelnemers aan de lynchpartij werden ze geketend en afgevoerd.

Patriarch Cyrillus maakte zijn opwachting bij de stadsprefect en protesteerde. 'Hoe waagt u het om broeders in het geloof op deze wijze te behandelen? De femina Hypatia daagde hen uit vanaf haar draagstoel, er zijn meerdere getuigen.'

'Ik duld geen moordpartijen in deze stad door uw gewelddadige sekte. Ik zal deze wandaad rapporteren aan de keizer en de bisschop van Rome, ik weet dat dit het werk is van een groep fanaten en ik weet dat ik u niet mag straffen. Er zijn echter getuigen die beweren dat domina Hypatia brutaal werd overvallen door uw horde. Er zijn legionairs die een van uw broeders gevangen namen, hij droeg een arm van de domina bij zich.'

'U zult zich moeten verantwoorden,' riep de patriarch overspannen. 'U kunt geen heilige mannen veroordelen. Zij staan boven de wereldlijke macht.'

'Zwijg en waag het niet om nog iets te zeggen. Ik zal dit stel beesten - die een onschuldige femina hebben geslacht als een stuk vee in naam van uw god - allemaal laten geselen tot op hun botten. Langs de weg naar borga

Babylon zullen ze hangen in de zon zodat iedereen in deze omgeving weet wat moordenaars van uw soort te wachten staat. Was uw god geen god van liefde en verzoening? Waar was die liefde en verzoening op het forum? Houdt uw bende Parabolani in bedwang of ik stuur mijn legionairs.'

'U weet dat onze godsdienst de godsdienst van keizer en staat is,' riep patriarch Cyrillus. 'U heeft zich te schikken naar de bevelen van de keizer.'

'Ik krijg mijn bevelen van de senaat, onnozele stultus. Keizers komen en gaan. Keizers, bisschoppen en patriarchen sturen decreten die later weer herroepen worden. Alleen aan de senaat moet ik verantwoording afleggen. U verstoort de orde in deze stad met uw bende moordenaars. De orde die ik moet handhaven en ik maak daarbij geen enkel onderscheid. Ik heb de hulp van het legioen ingeroepen. Overmorgen vertrek ik naar Constantinopel en ik zal verslag doen over uw moordenaars en uw poging om de bibliotheek te vernietigen. Weet dat de keizer een groot bewonderaar is van domina Hypatia, ik zal ervoor zorgen dat u nooit meer macht zult krijgen dan u nu hebt, en nu uit mijn ogen!'

De patriarch beende met grote passen uit de residentie van de stadsprefect. Hij toonde zijn verontwaardiging maar innerlijk juichte hij. De lastige Hypatia was eindelijk dood en hij had het er zonder kleerscheuren vanaf gebracht. Dat veel van zijn broeders enkele uren later halfdood werden geseseld en langs de weg werden gehangen om daar te creperen in de zon, deerde hem niet. Het martelaarschap zou hen in het paradijs leiden.

De stadsprefect kon niet voorzien dat deze straf niet het gewenste effect zou krijgen. Sommige geestelijken gingen rond en beweerden dat dit het ware martelaarschap was. Ooit had de verderfelijke keizer Nero hetzelfde gedaan met de eerste christenen. Het had hen alleen maar gesterkt in hun geloof. Het volk stroomde toe om de terechtgestelde kermende monniken te aanschouwen en bemoedigen.

De Parabolani hadden gefaald, ze wilden wraak nemen en enkele honderden wapenden zich. De stadsprefect had het verboden, het waren de legionairs en burgers die voor orde in de stad zorgden. De burgers kenden hun, Militia Civitas. Een groep burgers die optrad bij brand, oproer en ordehandhaving.

Tot nu toe had geen fanaat of Parabolani het gewaagd om de wapens tegen de legionairs te heffen. Dit keer was het anders. Ze hadden hun

martelaren en de tijd was rijp om de stad te zuiveren van de heidenen. Er moest orde komen, christelijke orde. Steeds meer christenen schaarden zich achter de Parabolani. Over de gruwelijke moord op een van de grootste wetenschappers uit die dagen spraken ze niet meer. Veel christenen waren blij, ze waren verlost van deze gevaarlijke heks, een fascinatrix. De christenen en heidenen die haar bewonderden zwegen, angst en schaamte. De Parabolani richtten hun opgekropte woede tegen de heidenen. Weer kwamen de legionairs in de stad, dit keer een volledig cohort, zeshonderd man. Ze sloegen de groepen met bruto geweld uit elkaar, al snel maakten de Parabolani zich uit de voeten. De orde werd hersteld maar de bevelhebbers wisten dat er steeds vaker opstand zou komen.

Opperbevelhebber Philio Janulus zat tegenover stadsprefect Simos Orestes. Philio was geboren en getogen in Ostia, de havenstad westelijk van Rome. Hij werd teruggeroepen, zijn staat van dienst was groot en hem wachtte een bestuurlijke taak in Ravenna, de stad waar keizer Honorius zetelde en het westelijke rijk regeerde. Daar zou hij een jaar aan het hof van de keizer verblijven om vervolgens in Rome deel uit te maken van de senaat.

Prefect Orestes kwam uit Constantinopel en had Alexandrië de afgelopen drie jaar bestuurd. Hij keerde binnenkort terug naar de hoofdstad, in het afgelopen jaar had hij veel meningsverschillen gekregen met de verschillende groeperingen die de stad onveilig maakten. Zijn bewondering voor domina Hypatia had hij nooit verzwegen. Daarmee had hij zichzelf ongeliefd gemaakt bij de christelijke meerderheid in de stad. Prefect Orestes had veel kennis vergaard in de bibliotheken van de stad. Grote denkers hadden hem veel verteld maar de kennis van de geleerde domina Hypatia overtrof alles. Zijn waarschuwingen voor de uitwassen bij sommige christenen had ze genegeerd. 'Ik hanteer geen wapens, ik verneder niemand en ik beledig niemand, prefect Orestes. Als mij het zwijgen wordt opgelegd omdat ik een vrije geest heb dan moet het maar zo zijn, voor mij is dan geen plaats in deze wereld.'

Nu was dat gebeurd waar de prefect zo bang voor was geweest.

'Nog is er geen onenigheid in het legioen,' waarschuwde Philio. 'De mannen hebben te veel beleefd en gedeeld om openlijk met elkaar te redetwisten maar er wordt gestookt. Het is een kwestie van tijd en er zal tweespalt komen. Alleen als ze opnieuw de woestijn en wouden binnentrekken, zullen ze weer een eenheid vormen. Door het luie leven in de castra en de stad worden bijzaken opeens hoofdzaken. Ze hebben elkaar

minder nodig en worden gevoelig voor de woorden van de geestelijken.’
‘Let op uw woorden, legatus Philio. Menig geestelijke zou ze als blasfemie betitelen, u beledigt dienaren van de Heer.’

‘Onzin, ik duld geen gestook in mijn legioen, dat heeft niets met godslastering te maken. Ik wil geen gekonkel en debat over geloofskwesties bij mannen die moeten vechten voor hun leven en elkaar nodig hebben. In mijn legioen dienen mannen uit verschillende culturen, nooit zijn daar problemen over geweest.’

‘Ik begrijp het, legatus. Uw mannen hebben heel lang aan het front gestreden, daar gelden andere wetten. Maar we kunnen ze niet de woestijn insturen om tweespalt te voorkomen.’

‘Ik kan weinig voor u en deze stad doen,’ verontschuldigde legatus Philio zich. ‘Ik ben een christen maar ik zal in Ravenna en Rome spreken over de wandaden van de patriarch en zijn gevolg van fanaten en Parabolani. Ik walg van de moord op domina Hypatia en het enige dat ik kon doen was mijn legionairs inzetten. Ik kan mij echter niet openlijk tegen grote groepen christenen keren. Het ligt gevoelig, we hebben te maken met de wet. Hun leiders zijn slim genoeg om een openlijk gevecht te vermijden. Er valt veel te winnen met konkelen. Ze zullen blijven stoken in het legioen tot het moment dat ze weten dat er genoeg legionairs hun zijde zullen kiezen. Dan zullen ze massaal toeslaan. Het is een strijd die we niet kunnen winnen, een kwestie van tijd. Deze stad zal branden als Rome in de dagen van Nero.’

‘Ik vernam dat steeds meer Parabolani zich groeperen en wapenen, legatus. De terechtstelling van die fanaten heeft hen ertoe aangezet om een daad te stellen.’

‘Die terechtstelling was geen slimme zet, Simos Orestes. Deze stad is al eeuwen vergeven van groepen fanaten en hun martelaren. Al drie eeuwen geleden boden ze zich vrijwillig aan om op de brandstapels geworpen te worden. Zelfs nu nog denken de meeste christenen dat het martelaarschap hen direct in het paradijs brengt, ze hoeven zich niet te verantwoorden aan de hemelpoort. Allemaal jonge kerels die geen trots, hoop of toekomst hebben. Opeens vormen ze de Parabolani en denken iets te doen dat betekenis heeft. Ze verzinnen vijanden en benoemen zichzelf tot martelaren.’

‘Ik weet het, legatus. Marcus was hier de eerste patriarch en werd een martelaar. Het lijkt wel alsof ze er niet op kunnen wachten om dit aardse leven te verruilen voor het paradijs. Heeft de Heer ons dan geschapen om zo snel mogelijk een martelaar te worden en naar het paradijs te gaan?’

‘Binnenkort vertrek ik, Simos Orestes. Ik ken mijn opvolger en ik weet dat dit legioen opnieuw naar het zuiden zal trekken als de versterkingen er zijn. Dat kan nog wel een jaar duren, genoeg tijd om de legionairs bij dit stadsgeweld te betrekken. Ik heb besloten om er afstand van te nemen, ik kan er geen invloed op uitoefenen. In mijn commentarius zal ik schrijven over de rol van patriarch Cyrillus. Anderen moeten bepalen in hoeverre de legioenen ingezet moeten worden in geloofszaken. Ik zal me richten op mijn loopbaan, mijn cursus honorum. Als senator kan ik meer invloed uitoefenen op dit soort problemen dan als legatus.’

‘Dat begrijp ik, legatus Philio. Ik ben je dankbaar voor de wijze waarop je me tot nu toe hebt gesteund en ik heb slechts één verzoek. In de bibliotheek ligt een groot aantal rollen, geschriften en relieken die van groot belang zijn voor de geestelijken in Rome. Ik vrees dat ze verloren zullen gaan als ik ze niet laat verwijderen. Al enkele decennialang worden schatten geroofd en verwoest door fanatieke sekteleiden. Men wil alles wat heidens is verbranden maar de meeste van de Parabolani zijn te achterlijk om te beseffen welke schatten hier liggen. De laatste hoedster is nu dood, haar opvolger zal zeker een vazal van de patriarch zijn. Ik verzoek je om enkele zeer belangrijke stukken mee te nemen naar Rome. De geschriften en relieken zijn een geschenk aan de Heilige Vader op Vaticanus. Daar zullen ze beschermd zijn tegen de razende Cyrillus en zijn Parabolani. Domina Hypatia had al enige tijd contact met een cardinalis in Rome. Zij heeft hem beschreven wat hier ligt. Men was geschokt toen men hoorde dat hier schatten liggen die van groot belang zijn voor de christenen. Domina Hypatia heeft het belangrijkste laten verzamelen. Ik voel me verplicht om haar werk af te maken. Neem deze verzameling mee en breng de geschriften en relieken naar Vaticanus. Ik weet dat het niet gebruikelijk is dat een legatus een dergelijke opdracht uitvoert maar je dient daarmee het ware christendom als geen ander.’

‘Ik kan een cohort sturen om de bibliotheek permanent te bezetten,’ stelde legatus Philio voor.

‘Dat zou slechts tijdelijk werken. Men zal op de legionairs inpraten en het gekonkel zal nog eerder beginnen. Beter is het om zoveel mogelijk te redden. Onder leiding van domina Hypatia heeft men al veel waardevolle werken naar Constantinopel en Rome gebracht. In de galei waarmee ik naar Constantinopel vaar zijn veel oude kunstwerken geladen. De belangrijkste werken moeten echter naar Rome. Ik zou gerust zijn als jij die onder jouw hoede neemt.’

‘Zeg me wat ik mee moet nemen, prefect Orestes. Ik zal jouw opdracht

graag uitvoeren. Ik weet dat we dezelfde God dienen en ik weet dat we beide het beste met onze religie voor hebben. Ik ben een patriciër maar voor mijn geloof voer ik iedere opdracht in alle nederigheid uit. In dit geval beschouw ik het ook als een eerbetoon aan domina Hypatia.'

'Dan ben ik gerust, legatus Philio. De geschriften en relieken die je meeneemt hebben een onschatbare waarde. Domina Hypatia heeft me over haar ontdekkingen verteld. Ik zal jou ook inwijden in de betekenis van een bijzonder relik dat naar Vaticanus moet.'

Twee cohorten stonden in het gelid toen de veterani hun eervolle ontslag kregen, hun honesta missio. Een groep van zeven mannen waaronder Agrippa en Adrius. De jonge legionairs in de rijen keken strak voor zich uit. Dit was een bijzonder moment voor de veterani, maar de aanwezige legionairs putten altijd moed uit deze procedure. Zeven mannen hadden meer dan twintig jaar gediend in het legioen. Ze hadden verschrikkelijke momenten overleefd en hun moed meer dan eens getoond. Nu was hun dag gekomen en werden ze beloond. Iedereen moest dat zien, zeker de mannen die nog lang moesten dienen. Al eeuwenlang was dit een onderdeel van de strategie van de bestuurders in Rome om legionairs te motiveren. De dienst was lang en zwaar maar er lag een grote beloning te wachten als men trouw was geweest aan de aquila, de adelaar die senaat en volk symboliseerde.

De veterani stonden naast elkaar voor de legionairs en hun bevelhebbers. De legatus zelf zou hen eren met een belangrijk symbool en een diploma. Ze kregen allemaal hetzelfde symbool, twintig jaar dienst in hetzelfde legioen in Aegyptus en Nubia. Hun diploma, een document getekend en gezegeld door legatus Philio Janulus, zou hen de rest van hun leven ondersteunen. Vanaf nu waren ze Romeinse staatsburgers met privileges.

Vier legionairs hadden gekozen om in de buurt van Alexandrië te blijven. Daar werd hen een stuk vruchtbaar land geschonken in de delta van de grote rivier, de Nilus. Ze wilden dit land bewerken en handelen in verschillende gewassen. Agrippa, Adrius en Solorus wilden terug naar Rome. Twintig jaar geleden waren ze met een grote groep vanuit Ravenna naar Alexandrië gevaren. Jonge mannen die de wereld dachten te veroveren. Van de groep die destijds vertrok hadden alleen zij het overleefd. Alle drie wilden ze weg uit deze vreemde stad die zich in eeuwen had opgebouwd tot een stad van de wijzen en nu werd verwoest door een bende fanaten.

Bij veldslagen was Adrius in zijn laatste jaren regelmatig primus pilus

geweest. Letterlijk betekende dat “eerste speer”. Hij vocht vooraan en stond de onervaren legionairs bij. Nooit had hij de hogere rang gekregen die daarbij hoorde, een centurio, iemand die honderd legionairs leidde. Hij wenste niet het bevel te voeren over anderen maar wilde de jonge onervaren velites graag leren hoe ze moesten vechten en overleven. Menig jonge rekrut was hem dankbaar voor zijn goede raad. Nu, bij zijn honesta missio, was men zijn bescheidenheid, moed en toewijding niet vergeten. Hij kreeg een stuk vruchtbaar land in zijn geboortestreek tussen Pisae en Florentia aan de rivier de Arno. Toen de legatus een jaar geleden de mannen had gevraagd welke beloning ze wensten had Adrius meteen gevraagd om land in de buurt van de castra Florentia, het grote legerkamp dat eeuwen geleden door de legioenen van Julius Caesar was gebouwd. De optio van de legatus had een bericht verzonden naar de castra Florentia. Na een half jaar kwam het bericht van de leider van de castra. Er was land beschikbaar en zowel de bestuurders als de bevelhebbers waren tevreden als het land rondom de castra in bezit kwam van veterani. Het motiveerde de jongere legionairs en het was altijd goed om te weten dat een castra omringd werd door mannen die het legioen kenden en wisten wat vechten was. Vooral iemand met het symbool van Legione Palatinae Octavianus was meer dan welkom, Adrius zou zijn landgoed krijgen. De eigendomsoverdracht zou via de castra Florentia worden geregeld. Agrippa en Solorus wilden geen grond en verkozen een praemis in de vorm van geld.

Nog voor ze het marsveld verlieten werden Agrippa, Adrius en Solorus aangesproken door hun decurio, Claudius Merovatus.

‘Voordat we afscheid nemen wil ik jullie vragen om nog een missio met mij uit te voeren. Ik vraag jullie om nog eenmaal met mij door de stad te gaan. Ik heb een opdracht gekregen, direct van de legatus. Hij wil dat we relieken en geschriften uit de bibliotheek beschermen tijdens het transport naar de haven. Ik wil zoveel mogelijk veteranen inzetten, de Parabolani worden steeds brutaler.’

De drie veterani keken elkaar even aan. ‘We zullen onze uitrusting nog iets langer dragen, Claudius. Zeg wat we moeten doen,’ zei Adrius.

‘Mij volgen, jullie aanwezigheid zal de Parabolani rustig houden. Ik weet dat ze ontzag hebben zijn voor jullie.’

Kort daarna trok een contubernium onder bevel van decurio Claudius Merovatus door de stad. Ze betraden het hoofdgebouw van de bibliotheek. Een kleine man leidde hen door enkele gangen. Hij liep op een manier alsof hij een grote last op zijn schouders droeg.

Claudon, de favoriete schrijver van de vermoorde bibliothecaris, wist Adrius. Hij en enkele andere legionairs waren met enige regelmaat in de bibliotheek geweest sinds hun castra net buiten de stadsmuren was gebouwd. Hij had naar enkele redevoeringen geluisterd van jongelingen die onderwezen werden in wijsbegeerte. Ook redevoeringen van christelijke redenaars had hij hier gehoord. Sommigen beweerden dat Jezus, God en de Heilige Geest, drie verschillende personen waren. Anderen beweerden dat Jezus, God en de Heilige Geest één waren, de enige ware leer. Adrius had er weinig van begrepen, hij voelde niets voor het christendom. Sommige jongelingen vertelden over de leer van de verhoudingen van figuren en getallen, en de verschijnselen in de natuur. Dat had hem veel meer aangesproken.

Mijn zoon zal geen legionair worden zoals ik, dacht hij. Mijn vader heeft me liefgehad en gekoesterd maar hij kon niet voorkomen dat ik in het legioen moest. Mijn zonen zullen niet door het stof lopen en andere mensen doden omdat een keizer het wil. Ik zal mijn kinderen naar een scola met een bibliotheek sturen opdat de monniken hen leren lezen en schrijven. Dan kunnen ze zelf denken over de dingen die gebeuren, net als de jongelingen die in deze bibliotheek samenkomen om te leren.

Adrius zag hoe groot het verdriet van Claudon was, zijn ogen zagen rood en glazig. Hij wees naar twee handkarren. 'Dit is wat jullie naar de haven moeten brengen.'

Decurio Claudius knikte en wees de mannen aan die moesten duwen. Op de handkarren stonden enkele zware houten kisten met beslag van koper en brons. De aangewezen legionairs vloekten, het traject naar de kade was niet zonder obstakels. 'Adrius, jij wacht hier en bewaakt de laatste cista.'

De groep verdween in de stad, twee zwaarbeladen karren die werden voortgeduwd door legionairs. Geen vreemd beeld, steeds meer boekrollen en relieken werden naar Constantinopel en Rome gebracht. Veel bewoners in de stad maakten zich er niet druk om, ze konden lezen noch schrijven. Anderen kenden tegenstrijdige gevoelens. Hun bibliotheek werd leeggeroofd, de grootste bibliotheek die ooit had bestaan. Het deed pijn, eeuwenoude voorwerpen en geschriften van grote denkers verdwenen uit hun stad. Toch was er ook opluchting. Eigenlijk was het geen roof, eerder bescherming. Sommige delen van de bibliotheek waren al eens in brand gestoken. Veel was daarbij verloren gegaan. De dag zou komen dat de fanaten met succes zouden toeslaan. De bibliotheek zou dan volledig worden vernietigd. Voor de fanaten was de bibliotheek het

symbool van het kwaad. Oude heidense kennis die tot dwaling leidde, haereses. Dat er ook eeuwenoude geschriften en relieken van de eerste christenen werden bewaard leek hen niet te interesseren.

Patriarch Cyrillus had zijn Parabolani aangemoedigd om erop uit te trekken, gewapend. Hij sprak hun leider aan. Een in lompen gehulde man met een nors gezicht die de naam "Dorion" droeg.

'De stad wordt stelselmatig geplunderd. Laat ze hun rollen en kaften maar naar Rome en Constantinopel brengen. Het goud en zilver blijft hier. Kijk goed naar wat ze vervoeren, Dorion. Waarschuw me als ze door de stad gaan met cistae die zwaar zijn en bewaakt worden.'

'Ik zie aan jouw lichaam en gezicht dat je een veteranus bent,' zei Claudon. 'Hoe is je naam?'

'Adrius Stilia, vandaag heb ik mijn eervol ontslag gekregen, ik ga terug naar mijn geboortestreek.'

'Dank jouw god dat je het allemaal hebt overleefd,' grijnsde de scriptor.

'Ik dank vooral mijn bevelhebbers en krijgsmakkers. Van God heb ik de afgelopen twintig jaar niet veel gemerkt. Daarvoor overigens ook niet.'

'Pas maar op, de geestelijken horen je niet graag op deze wijze praten.'

'Daarom blijf ik ook bij hen uit de buurt, zij ook bij mij, ik ben niet te bekeren. Ik zag geen geestelijken toen we door de woestijnen en wouden trokken. Mijn legatus en zijn krijgstribunen zag ik wel en mijn dank gaat dan ook naar hen, wat de geestelijken daarvan denken laat me koud.'

De woorden van Adrius leken Claudon wel te bevallen, hij trok Adrius aan zijn arm en zei: 'Kom mee naar de nis, daar kan ik je iets toevertrouwen. Je denkt en praat niet als een christen. Bij jou is mijn geheim in goede handen. Jij kijkt onbevangen naar de wereld, net als de domina en ik. Ik weet dat mijn dagen geteld zijn.'

'Vlucht dan toch.'

'Nee, ik zal hier waken en tot het laatste moment bepalen wat gered kan worden. Jullie nemen de belangrijkste lading mee, veteranus Adrius. Voor veel christenen de meest waardevolle lading ooit. Er zitten relieken uit Jeruzalem en Antiochië bij. Relieken uit een ver verleden die zijn aangeraakt door heilige mannen. Vooral geestelijken zijn gek op dat soort artefacten. Ze laten pelgrims denken dat het ziektes geneest en voorspoed brengt. Het werkt maar gedeeltelijk, de ziektes bij de pelgrims genezen niet. Maar de voorspoed bij de geestelijken neemt sterk toe door de giften van de pelgrims, begrijp je?'

'Waarom geef je al die relieken aan de christenen?' vroeg Adrius.

‘Omdat ze op deze plaats niet meer veilig zijn. Veel christenen in dit gebied zijn onwetend, ze kunnen niet lezen en schrijven en laten zich ophitsen door mannen die macht willen. Haat is een belangrijk onderdeel van hun geloof, in hun opgewekte haat verbranden ze alles wat ze tegenkomen, ook de geschriften die van groot belang zijn voor hun eigen geschiedenis. Ze begrijpen er niets van en worden misbruikt in een machts spel tussen deze stad, Rome en Constantinopel. Het gaat allemaal om status en rijkdom, veteranus Adrius. Deze stad wordt geplunderd door Rome en Constantinopel. Wie krijgt de meeste relieken? Ik ben een scriptor en een lector, weet je wat dat betekent?’

‘Ja, je schrijft en je leest.’

‘En met wat ik schrijf en lees geef ik onderricht, Adrius. Daardoor beschik ik over steeds meer kennis. Domina Hypatia en stadsprefect Simos Orestes hebben de plundering redelijk weten te beperken. Straks is dat voorbij, beide zijn er dan niet meer. Het zal een wedren worden, wie zal het meeste meenemen voordat de fanaten zullen toeslaan? Ik zeg je, Rome heeft de meeste waardevolle geschriften en ze zullen die in hun uitgeholve heuvel verstoppen. Ik hoorde dat ze al heel veel hebben verzameld in de holen en krochten onder hun basiliek. Vaticanus is een heuvel, Adrius. Een hele oude heuvel waar men al meer dan duizend jaar geleden gangen groef om schatten en doden te verbergen. Een necropolis die ze vullen met alles dat waarde heeft. De meeste pracht en de praal verdwijnt naar Constantinopel, de authentieke relieken en geschriften gaan naar Rome. Mij zeggen ze niets maar ze zijn eeuwen oud en hebben wel degelijk betekenis. Daarom werk ik mee, ook omdat domina Hypatia dezelfde mening had.’

Claudon trok Adrius dichterbij en fluisterde: ‘Er zitten geschriften en relieken in deze cista die menig kerkvorst maar al te graag zou willen bezitten.’

Adrius keek om zich heen toen Claudon hem nog dichterbij trok.

‘In deze cista zit een leren koker, bijeengebonden met een veter. Geen enkel reliek bezit de waarde van het kleine voorwerp met haar geschreven verhaal. Eeuwen geleden werd het reliek hier gebracht door een bijzondere man uit Jeruzalem. Kun je lezen? Het is in het Grieks geschreven.’

‘Ik kan lezen noch schrijven, scriptor Claudon. Ik begrijp de getallen en ik kan enkele namen lezen en schrijven. Genoeg voor de lijsten en documenten in het legioen, te weinig om een geschreven verhaal te bevatten.’

‘Reden temeer om het verhaal te vertellen, veteranus Adrius. Omdat je niet kunt lezen en schrijven zal je geheugen heel goed zijn. Dit verhaal mag je niet vergeten, het is een verhaal over Jezus, de man die de zoon van God wordt genoemd. Domina Hypatia liet het me lezen. Jij bent de geschikte persoon om het aan te horen.’

Adrius werd nieuwsgierig, hij kende enkele verhalen. Veel van de verhalen grepen hem aan, ze waren verzameld door geleerde mensen en werden de biblion genoemd, het boekwerk. Claudon wilde een verhaal vertellen over een geschrift dat in de cista zat, Adrius ging op de grond zitten, met zijn rug tegen de een pilaar. Claudon ging niet zitten, hij begon te spreken en zwaaide met zijn armen terwijl hij heen en weer liep voor Adrius.

‘Eeuwen geleden was het de evangelist, Marcus, die hier de eerste christelijke kerk stichtte. Als tolk en scriptor reisde hij met de apostel Simon Petrus mee en schreef de verhalen die hij hoorde op, ze mochten niet vergeten worden. Op een dag verscheen hij in deze stad en stichtte zijn kerk. Later trok hij door deze streek om te prediken, zijn kerk en gemeenschap groeiden.

Op een dag meldde zich een oude man in het gebouw waar de gemeenschap was gevestigd. Marcus was er niet, zijn diacon stond de oude man te woord. Die had een bijzonder verhaal.’

Met veel gevoel voor drama vertelde Claudon het verhaal aan Adrius.

Decurio Claudius Merovatus kreeg de kade in zicht. Overal was activiteit, drie grote galeien zouden de volgende dag uitvaren. Vuurkorven en toortsen gaven veel licht, het koste hen geen enkele moeite om hun weg door de drukte op de kade te vinden. Claudius wist naar welke galei ze hun lading moesten brengen. Terwijl zijn mannen de lading op het dek losten keek hij rond. Legatus Philio Janulus stond op het voordek en sprak met de bevelvoerder van de galei. Legatus Philio keek regelmatig rond terwijl hij sprak. Hun blikken vonden elkaar, hij beëindigde zijn gesprek abrupt en liep naar Claudius. ‘Geen hinderlagen of aanvallen?’

‘Kleine groepjes Parabolani. Ze waagden het niet om ons aan te houden.’

‘Heel goed, wat we hoopten. Ze zullen elkaar vinden en moed inspreken. Het wordt tijd voor de afleiding. De laatste cista?’

‘Die staat in de bibliotheek en wordt bewaakt door Adrius Stilia, zoals we hebben afgesproken.’

‘Dan wordt het nu tijd om onze grootste schat te halen.’

Legatus Philio riep naar een man met een hoorn, een cornificer. Hij kreeg

opdracht om een signaal te blazen. Terwijl hij nog blies verzamelden zich enkele tientallen legionairs op de kade vanuit de drie galeien. Een vooraf besproken actie die ze uitvoerden onder leiding van een ervaren centurio. Geordend draafden ze van de kade weg en verdwenen in de stad.

‘Terug naar de bibliotheek,’ riep Claudius. ‘De legionairs en hun centurio zorgen voor afleiding, andere legionairs komen vanuit de castra en even zal het lijken op een bijzondere actie. Wij halen de laatste cista.’

Legatus Philio ging mee. Geen vreemd beeld, de legatus verbleef vaker in de stad met een eigen garde. Pas als ze met de cista naar de kade liepen zouden ze argwaan opwekken. De aandacht van de Parabolani ging echter naar de grote groep legionairs die door de stad draafde en de indruk wekte dat iets bijzonders zou plaatsvinden. Het plan werkte goed, op hun traject verdwenen de Parabolani en toeschouwers. Het hoornsignaal zou ongetwijfeld iets te betekenen hebben. Een opstand, een bijzonder transport, een terechtstelling, reden genoeg om erop af te gaan.

Honderd voet achter legatus Philio en zijn gevolg duwden vier legionairs een handkar. Zonder op te vallen bereikten ze het bijgebouw van de bibliotheek waar de cista stond. Die werd snel op de kar gezet en het gezelschap bewoog zich direct terug naar de haven. Dit keer ging de kar met de cista dertig voet voor de legatus uit. Adrius maakte deel uit van de groep die rondom de kar liep. Het viel hem op dat legatus Philio en Claudius opmerkelijk gespannen waren, ze keken doorlopend schichtig om zich heen. Adrius begreep waarom, op dit moment werd de stad een belangrijk relik ontnomen. Misschien zouden er mensen zijn die hiervan op de hoogte waren. Net voor de haven werden ze opgewacht door een groep gewapende Parabolani die zich niet had laten afleiden.

‘Jullie roven onze schatten,’ riep een van hen.

Legatus Philio trad naar voren en riep: ‘Maak dat je wegkomt. Wij roven niets. Wij brengen kostbaarheden naar Constantinopel en Rome omdat ze hier niet meer veilig zijn. Tuig zoals jullie vernietigen belangrijke geschriften van het christendom.’

‘Laat zien wat jullie roven. Wij denken dat jullie de stad haar goud en edelstenen ontnemen.’

‘Wat jullie denken laat me koud,’ riep legatus Philio. ‘Jullie kunnen niet eens denken, jullie kunnen alleen nog maar gehoorzamen. Aan wie gehoorzamen jullie? Van wie moeten jullie hier staan?’

‘Patriarch Cyrillus, de leider die wij beschermen.’

‘Ga naar hem terug en zeg hem dat ik geen last van jullie wil hebben. Hij

heeft niets te vertellen over wat wel en niet uit de bibliotheca wordt gehaald.'

Legatus Philio gaf een teken aan Claudius. Die knikte naar zijn mannen. Meteen trokken ze hun wapens en liepen vastberaden op de Parabolani af. Die waren in de meerderheid en hadden dit keer besloten om niet te vluchten. Solorus stak meteen toe. Adrius en Agrippa waren snel bij hem. Heel even was er sprake van een gevecht maar de Parabolani, niet gewend aan een gevecht tegen een sterke bedreven tegenstander, vluchtten al snel.

Er lagen vijf mannen op de grond. Twee waren dood, Adrius doodde de drie gewonden door ze de keel door te snijden met zijn dolk, een pugio. Enkele omstanders keken verbijsterd toe, deze legionairs waren koele moordenaars. Niemand die ook maar iets waagde. Zonder weerstand bereikten ze de galei.

'Naar het voordek,' riep Claudius. 'Deze cista wordt niet in het ruim geplaatst, ze krijgt een andere plaats.'

Legatus Philio had een eigen slaappleaats onder het voordek, een kleine ruimte die volledig was afgesloten van het ruim waarin de roeiers en lading zich bevonden. In deze ruimte werd de cista geplaatst, legatus Philio zou persoonlijk waken. Solorus werd in het ruim aan het werk gezet bij het stouwen van de lading. Agrippa en Adrius hadden de cista in het vooronder geplaatst en klommen uit het luik.

'Wacht hier tot Solorus komt,' zei legatus Philio, 'ik heb jullie iets belangrijks te melden.'

Het duurde niet lang toen een bezwete Solorus zich meldde. Decurio Claudius kwam achter hem aan, het viertal stond op het voordek en wachtte. Legatus Philio stond iets verderop en keek naar de enorme vuurtoren, de Pharos. Hij leek te schrikken toen Claudius meldde dat ze voltallig waren.

'Salve,' groette hij en keek het viertal doordringend aan.

De mannen groetten hem op de wijze zoals ze dat de laatste jaren hadden gedaan. Hij wees hen erop dat ze geen legionairs meer waren, een gewoon "salve" volstond.

'Adrius, jij hebt je stuk grond in je geboortestreek. Agrippa en Solorus, jullie hebben een flinke praemis. Hebben jullie al plannen?'

Beide wilden terug naar Rome, ze waren opgegroeid in een van de wijken in het oostelijke deel van de stad en ze droomden al enkele jaren over hun toekomst. Mochten ze het allemaal overleven dan wilden ze samen een taberna openen. Een uitspaniel waar men kon eten en drinken en

waar ze fijne etenswaren zouden verhandelen.

‘Willen jullie morgen al naar Rome te varen?’

Jullie kunnen mee op dit schip, daar kan ik voor zorgen.’

Agrippa en Solorus twijfelden geen moment. Hoe eerder ze op weg waren naar Rome, hoe beter.

‘Wat is de wederdienst, legatus Philio?’ vroeg Adrius.

Philio grijnsde. ‘Adrius Stilia, bekend om zijn bekwaamheid en moed in de strijd. Ook bekend om zijn behoedzaamheid. Maak je geen zorgen, jullie offer staat niet in verhouding met jullie beloning.’

Adrius keek de legatus vragend aan.

‘Morgen vaart dit schip naar Rome,’ zei legatus Philio. ‘Ik zal meevaren, mij wacht een nieuwe taak. Jullie weten wat er is gebeurd met de bibliothecaris, domina Hypatia. Een afschuwelijke daad. Dat is de reden waarom stadsprefect Orestes mij heeft verzocht om een aantal geschriften en relieken, bestemd voor Vaticanus, persoonlijk te bewaken. Ze hebben een grote waarde voor de geestelijken. Domina Hypatia heeft de relieken zelf geselecteerd, op Vaticanus wacht men vol ongeduld. Daar zullen de schatten veilig zijn en kan de Heilige Vader van Rome beslissen wat er mee moet gebeuren. Ik gebruik het woord “schatten” maar jullie moeten niet denken aan goud en edelstenen. Oude geschriften en relieken zijn zeer belangrijk voor de geestelijken. Decurio Claudius gaat als gardist met mij mee. Wij maken ons echter zorgen, jullie hebben gezien dat er steeds meer verzet komt als wij voorwerpen uit de bibliotheca meenemen. Er varen meer mensen mee op dit schip, ik wil een betere bewaking. Claudius opperde het idee om jullie te vragen. Niet als gardisten of legionairs maar als vrije burgers. Ik heb dan de beste bewakers die ik me kan wensen. Jullie kunnen morgen al op de terugweg zijn en ik betaal jullie ieder vijf goudstukken als de cistae in de grote basiliek op Vaticanus zijn afgeleverd. In plaats van te betalen voor de reis krijgen jullie veel geld. Daarvoor hoeven jullie alleen maar de indruk te wekken dat niemand het moet wagen om bij onze lading in de buurt te komen. Vooral niet bij de cista die ik persoonlijk bewaak.’

‘Daar hoef ik niet over na te denken,’ riep Agrippa spontaan. ‘In mij heb je een bewaker, legatus Philio.’

Adrianus en Solorus stemden ook toe.

‘Terug naar de castra dan,’ riep Claudius opgelucht. ‘We nemen onze bezittingen en gaan meteen aan boord. Deze galei zal morgen nog voor dague raad uitvaren.’

Het afscheid op de castra verliep chaotisch. Onderweg naar de haven

zagen ze hoe zich overal groepjes verzamelden. Er heerste boosheid, twee groepen legionairs waren met veel kabaal op elkaar afgestoven. Een gevecht? Was er onenigheid in de castra?

Nee, ze hadden elkaar begroet en de menigte uitgelachen. Nu liepen groepjes door de stad, boos en op zoek naar iets om de woede op te bekoelen. Claudius en zijn mannen wisten de haven zonder kleerscheuren te bereiken. Diep in de nacht meldden ze zich op de galei en kregen een slaappleaats toegewezen. Adrius bleef nog even op het dek. Leunend over de reling keek hij naar de stad. De mooie stad met haar bijzondere gebouwen, prachtige bloemperken en bomen en parken. Deze stad ging gebukt onder dreigend geweld, de lucht boven haar zinderde als bij een vulkaan die op het punt van uitbarsten stond.

Ik mag tevreden zijn, dacht Adrius. Als deze stad tot uitbarsting komt ben ik weg, ik zal haar teloorgang niet zien. Daar ben ik blij om, een dergelijke stad behoort niet gebukt te gaan onder het geweld van fanaten. De dag komt dat het legioen de orde niet meer kan handhaven. Dat zal de dag zijn dat deze stad zal verdrinken in geweld en verwoesting. Kennelijk zijn de mensen die in dit land leven niet in staat om met elkaar te leven, een legioen is nodig. Ze gedogen elkaar omdat het legioen toeziet maar ze kunnen elkaar niet verdragen. Dat is het lot van deze stad en het land daar omheen, eeuwige bezetting door legioenen omdat ze niet in staat zijn om zelf voor orde te zorgen.

De vermoeidheid overviel hem en hij vond zijn slaappleaats. Liggend in het ruim dacht hij na over de afgelopen jaren. Hij had afscheid genomen van mannen met wie hij veel had gedeeld. Het lukte hem niet om de slaap te vatten. Meer dan twintig jaar geleden ging hij hier als jongeling van boord. Wat hij in twee decennia had beleefd viel niet te beschrijven, hij hoopte het meeste zo snel mogelijk te vergeten. Nu voer hij terug, hij had het allemaal overleefd en kon een nieuw leven opbouwen. De euforie overviel hem en liet niet meer los, hij probeerde zich zijn landgoed voor te stellen. Hoe zou het met zijn vader zijn?

Geen angst meer voor het komende gevecht, geen pijn van verwondingen of gedode krijgsmakkers. Een ander leven lag voor hem.

Voetstappen op het dek, de galei kwam tot leven. Het schip werd van de kade geduwd en de roeiers werden actief. Overal klonken bevelen, kreunend kwam de galei in beweging en zocht de monding van de haven. Steeds meer veranderde het silhouet van de Pharos in een bijzonder bouwwerk. Adrius stond op het dek en keek omhoog naar het vuur dat bovenin werd gestookt. De galei roeide de haven uit en wendde meteen

in noordwestelijke richting. De eerste haven die zou worden aangedaan was op Kreta, daarna ging het verder naar Pylos. Van daaruit zouden ze de Ionische Zee oversteken en via de straat van Messina, de Tyrreense Zee opvaren, richting Ostia.

Terwijl de Pharos achter hem steeds kleiner werd verscheen het eerste daglicht, een vreemde ervaring. Geen hoorn, geen gevloek in de tent, geen stank van de latrina. Hij was aan boord als reiziger, hij hoefde alleen de zilte lucht van de zee in te ademen.

Claudon zat tegenover prefect Orestes. 'Ben je gerust?' vroeg de prefect.

'Ja, het allerbelangrijkste is aan boord, het relik is gered.'

'Tenzij een storm komt en het schip vergaat.'

'Daar heb ik geen invloed op. Als het schip vergaat, zal jullie god wel ingrijpen als hij dat relik ook belangrijk vindt. Domina Hypatia hechtte opmerkelijk veel waarde aan het relik en het verhaal dat erbij hoort.

Ik ben opgelucht, het drukte als een last op mijn schouders.'

'Wie van de fanatici weten over het relik?'

'Ik denk niemand. Patriarch Cyrillus roept dat Alexandrië wordt beroofd van haar rijkdommen. Hij weet echter niets over de geschriften, hij konkelt en roept om zich te doen gelden. Hij heeft geen enkel besef van de schatten die zijn aanhangers willen verwoesten. De misleiding van afgelopen nacht was goed, er waren Parabolani in de buurt van de haven. Ik vernam dat enkele legionairs hebben gevochten. Vijf Parabolani werden gedood, weer een reden om wraak te nemen.'

'Is er nog meer dat beslist uit de stad moet worden gebracht?'

'Jullie hebben het belangrijkste. Bondgenoten van mij brengen zoveel mogelijk naar de woestijn. Daar verbergen we het op plaatsen die niemand zal vinden.'

'Ik hoop dat de legatus en zijn mannen een behouden vaart hebben. Ik begreep dat het relik dat ze bij zich hebben iets bijzonders teweeg zal brengen.'

'Ik ben geen christen, prefect. Ik betwijfel of het allemaal waar is. Maar dit relik hoort in Rome, eeuwen geleden had het al naar Rome gebracht moeten worden.'

'Had het de wereld een ander aanzien gegeven?'

'Dat betwijfel ik. Domina Hypatia heeft me de brief van cardinalis Prius laten lezen. Eerder had zij hem geschreven over het relik. Ik kan niet geloven wat hij in zijn epistula schrijft, hij beweert dat God zelf er de hand in heeft gehad. Een openbaring bij het graf van Simon Petrus. Een

tastbaar symbool, gebrand in de vloer en passend bij haar beschrijving.'

'Wij zijn te nuchter voor die dingen, Claudon. Je hebt gelijk, het is goed dat het relik naar Rome gaat. Kan ik je bijstaan in de komende dagen? Vrees je de fanatici?'

'De moord op domina Hypatia heeft hun woede maar voor korte tijd bekoeld. De scola en het athenaeum zijn gesloten, de schuldigen zijn gestraft. Veel jongelingen merken nu pas dat het mooie leven van leren en discussie voorbij is. Ze mopperen over de sluiting van de bibliotheek en zullen zich bij patriarch Cyrillus beklagen over de terror van de Parabolani. Het zal niet lang duren voordat de Parabolani weer de straat op gaan om hun woede tegen de wijsgeren en jongelingen te uiten. De beesten die domina Hypatia hebben vermoord worden nu al als martelaren gezien. Over enkele dagen zullen ze weer komen, dan spreekt niemand meer over hun wandaad.'

'Ik ben dan ook weg, Claudon. Niemand die je dan nog kan beschermen.'

'Ik zal die tijd gebruiken om de laatste documenten en relieken te verzamelen. Ook die zullen we in de woestijn verbergen.'

'Dat is mooi, Claudon. Iets dat eeuwenoud is mag niet zomaar verwoest worden door een stel dwazen.'

'Ik heb het verhaal aan een legionair verteld.'

'Alles?'

'Ja, het hele verhaal. De legionair is een veteranus die is meegegaan naar Rome. Hij heeft niets op met het christendom. Ik kon het niet laten om juist hem erover te vertellen. Ik voelde me met hem verbonden, even waren we broeders. Mijn einde nadert en het bracht me verlichting toen ik het aan hem vertelde. Hij reageerde zoals ik hoopte, een mooi verhaal, niet meer en niet minder. Wat erachter zit interesseerde hem niet.'

'Heb je echt alles verteld? Legatus Philio en ik weten dat niet eens.'

'Ja, ik wilde het kwijt aan iemand die me onbevangen leek.'

'Je speelt een gevaarlijk spel, Claudon. Je hebt al genoeg vijanden in deze stad. Wil je soms ook machtige vijanden in Rome? Wat zal die arme legionair met het verhaal doen?'

'Ik heb hem verzocht er niet met zijn reisgenoten over te praten. Als zijn nog niet verwekte kinderen groot genoeg zijn zal hij het verhaal aan hen vertellen.'

'Gevaarlijk Claudon.'

De scriptor haalde zijn schouders op. 'Kort geleden ben ik gestorven, prefect Orestes. Samen met domina Hypatia. Met haar zal dit bolwerk van kennis sterven, ik heb niet de behoefte om dat aan te zien. Enkele

vijanden meer of minder doen me niets. Het verhaal hoort bij het volk, de kerkvorsten mogen het niet achterhouden of veranderen, dat is al te vaak gebeurd. Het is geen toeval dat er doorlopend meningsverschillen zijn bij de christenen, de leer kent geen consistentie. Ook dit verhaal roept veel tegenstrijdigheden op. Het volk en monniken moeten het duiden, de clerus mag het niet naar haar hand zetten.'

'Overweeg om met me mee te gaan, Claudon. In Constantinopel kan ik je helpen, iemand met jouw reputatie en kennis zal overal welkom zijn.'

Claudon peinsde even. 'Ik ben een Griek, prefect Orestes. Constantinopel zou ik als een terugkeer kunnen beschouwen. Toch wil ik hier blijven en tot het laatste moment waken en verdelen. Iedere dag kan ik nog iets redden. Treur niet, mijn dood zal een bevrijding voor me zijn.'

Al een dag later sloegen de Parabolani toe. Delen van de bibliotheek werden bezet en Claudon werd naar patriarch Cyrillus gebracht.

De reis verliep voorspoedig. Regelmatig waaide de wind uit de goede hoek zodat het zeil gezet kon worden. De procedures uit het legioen werden niet gehanteerd.

'Ik heb onze legatus meegemaakt in de wouden en woestijnen. Ik heb hem net zo zien lijden als ons maar nu lijkt hij verteerd te worden door onzekerheid,' viel Solorus op.

'Het heeft allemaal met de cista te maken die in zijn ruim staat. Naar de andere cistae kijkt hij nauwelijks om,' wist Agrippa. 'Ongetwijfeld zit er iets in dat zelfs onze legatus van zijn stuk brengt.'

'Juist dit gedrag wekt argwaan op bij andere reizigers,' zag Adrius. 'Het is niet aan ons om hem op zijn gedrag te wijzen maar Claudius praat veel met hem, ik zal Claudius erop aanspreken.'

Claudius begreep de boodschap van Adrius en sprak legatus Philio direct aan. Die veranderde zijn spichtige gedrag van het ene moment op het andere. Sommige reizigers vroegen openlijk naar de lading in het ruim die ze bewaakten.

'Oude geschriften en rollen voor de bibliotheek op Vaticanus,' legden Adrius, Agrippa en Solorus op verzoek van Claudius uit. Meer konden ze er niet over vertellen. Altijd moesten twee van de vier mannen op het voordek zijn maar de meeste tijd was de legatus er zelf ook. Na de opmerking van Adrius zocht hij regelmatig contact met medereizigers. Hij sprak dan een groep toe en vertelde over hun belevenissen in het zuiden van Aegyptus. Agrippa en Solorus hadden geen enkele interesse voor de lading die ze beschermden. Zo nu en dan zonderden legatus Philio en

Claudius zich af en spraken langdurig met elkaar.

‘Vreemd, die twee gaan soms met elkaar om alsof ze vrienden zijn,’ viel Solorus op. ‘Ik heb niet eerder gemerkt dat ze elkaar goed kenden.’

‘Ik ook niet,’ zei Agrippa. ‘Dit is niet gebruikelijk, een legatus die zoveel te vertellen heeft aan een decurio. Het heeft met die cista te maken, zeg ik jullie. Die twee delen geheimen, iets anders kan hen niet binden.’

Adrius haalde zijn schouders op. Hij had een verhaal gehoord van de scriptor Claudon. Hij wist wat er in de cista zat en begreep de onrust bij legatus Philio. Claudon had hem gevraagd om het verhaal aan zijn kinderen te vertellen, niet op het dek van dit schip. Voor Agrippa en Solorus zou dit geheim weinig betekenis hebben, net als bij hem.

Het schip voer tussen Sicilië en het vaste land toen legatus Philio het drietal en Claudius uitnodigde op het voordek. De zon brandde en er stond weinig wind. De legatus had een scherm laten spannen, een velarium. Er werd wijn gebracht en men had een tafel en enkele banken geplaatst. Na enkele bekers te hebben gedronken sprak legatus Philio de mannen toe. ‘Het einde van onze reis is in zicht, de Tyrreense zee ligt voor ons. Een veilige zee waar we langs de kust blijven varen en waar we bescherming krijgen. Jullie hebben me trouw gediend en het is tijd om jullie te danken voor jullie trouw. Straks zullen de dagen komen dat ik mijn aandacht moet verdelen. De momenten van protocol en procedure, maar denk niet dat ik jullie zal vergeten. Dit was een heilige missie die ik in alle nederigheid heb aanvaard. Ooit zal over deze reis worden geschreven en jullie namen zullen vermeld worden. Daarom wil ik dit moment benutten om samen te genieten van ons succes.’

‘Jouw laatste opdracht, legatus, niet de moeilijkste,’ lachte Adrius.

‘Achteraf gezien niet, het had echter anders kunnen lopen. Stormen, piraten, rovers uit Alexandrië, misschien zelfs rovers uit Constantinopel of Athene. Een cardinalis in Rome verzekerde domina Hypatia dat de Heer zelf zou waken. Misschien heeft Hij dat gedaan. Als dat zo is zal ik Hem danken. Vooralsnog dank ik jullie, ik heb gezien hoe jullie gewaakt hebben. De waarde van onze lading is niet in goud uit te drukken. Sinds ons vertrek uit Alexandrië drukt die last op mijn schouders. Nog enkele dagen en ik zal Vaticanus dat geven waar het recht op heeft.’

Adrius merkte de opluchting bij legatus Philio.

“Vaticanus dat geven waar het recht op heeft”. Een kleine koker met een reliek en een opgerold geschrift drukken onze legatus als een brok steen op de schouders.

Ze praatten en dronken wijn onder het velarium. De verhalen over de expedities en gevechten werden in geuren en kleuren verteld. De stem-

ming van Adrius werd minder toen hij de verhalen hoorde. In tegenstelling tot de anderen dacht hij aan de gestorven krijgsmakkers, hun botten blakerden nu in de woestijn. Zijn gedachten gingen terug in de tijd. Ze vertrokken vanuit Ravenna en bleven al die jaren onafgebroken in Aegyptus, meer dan honderd jonge legionairs, een centuri. Van die groep keerden alleen Agrippa, Solorus en hij levend terug.

Toen het de beurt van Adrius was vertelde hij over de rustige dagen die ze in Alexandrië hadden gekend. De bezoeken aan de bibliotheca, de zee en het rustige leven in hun castra, net buiten de stad.

‘Totdat die sekte van de fanaat Gabrius weer eens binnen de muren verscheen,’ zuchtte Agrippa.

‘We moesten hem letterlijk uit het palatium van Cyrillus trekken,’ grijnsde Solorus. ‘Hij had zich achter de koormantel van de bisschop verstopt.’

‘Het is vreselijk wat daar is gebeurd,’ zuchtte legatus Philio.

‘We weten het maar al te goed,’ zei Agrippa. ‘Wij waren op het forum, kort nadat men haar had geslacht.’

‘Een ander woord bestaat er niet voor,’ zei Claudius. ‘Een bekoorlijke jonge femina met opmerkelijke kennis, een heldere stem en een vrije geest. Een femina waar ik graag naar luisterde. Iemand om voor eeuwig lief te hebben. En alleen daarom genoeg redenen voor die dwazen om haar op een beestachtige wijze te vermoorden.’

‘Ze heeft de woede van de menigte opgewekt door christenen openlijk te bespotten,’ zei Solorus.

‘Is dat werkelijk zo?’ vroeg legatus Philio. ‘Ik heb haar vaak horen spreken en nooit gemerkt dat ze de spot dreef met christenen of joden. Ze was het niet eens met wat onze geestelijken zeggen maar ze was een geleerde femina, waarom zou iemand met haar kennis en status geen kritiek mogen uiten? Die was redelijk en onderbouwd. Reden genoeg voor veel geestelijken om het debat met haar te mijden. Haar grote ongeluk was dat ze te maken kreeg met het beest, Cyrillus. Een schande voor onze orde maar wel een patriarch met macht en invloed. Hij duldt geen kritiek die hij niet kan weerleggen. Hij haat mensen die hem overtreffen in kennis.’

‘Jaren geleden kreeg ik veel kritiek van deze drie mannen,’ grijnsde Claudius terwijl hij Adrius, Solorus en Agrippa aankeek. ‘Ik kon hun kritiek ook niet weerleggen. Als ik die kritiek niet had gekregen was ik nu beslist dood geweest. Waarom zou men boos moeten zijn als er kritiek wordt geleverd? Zeker als iemand als domina Hypatia kritiek op iets leverde was het kennelijk voor haar de moeite waard om erover na te denken. Als iemand kritiek levert is dat toch een bewijs dat men elkaar

probeert te begrijpen?’

‘Voor de geestelijken werkt dat anders,’ zei Agrippa. ‘Zij hebben hun waarheden uit hun geschriften afgeleid, daaraan valt niet te tornen. Iedereen die daar kritiek op heeft wekt hun woede op. Tijdens hun concilies hebben ze onderling al veel strijd moeten leveren voor hun gelijk. Anderen moeten daarna niet komen met nieuwe argumenten.’

‘En daarom blijven de concilies elkaar ook opvolgen,’ zuchtte legatus Philio. ‘Wat wij brengen zal een belangrijke bijdrage leveren voor eenheid en duidelijkheid.’

‘Vroeger werden de christenen vervolgd, nu vervolgen ze elkaar en anderen,’ grijnsde Solorus. ‘Het lijkt wel alsof ze niet zonder vervolging en geweld kunnen, het is een deel van hun leer geworden.’

‘Ook daar zijn de meningen over verdeeld,’ zei legatus Philio. ‘Ze beweren dat ze vervolgd werden. Ik weet niet beter of het waren slechts korte momenten. Voordat Rome het christendom als enige godsdienst aanvaardde hadden ze weinig interesse in de leer van de joden en christenen. Christenen en joden werden vervolgd op het moment dat ze weerbarstig waren. Ze weigerden de goddelijkheid van de keizer te aanvaarden, ze wilden geen beelden van de keizer in hun basilieken en ze bekritiseerden Rome openlijk. Dat leidde dan tot vervolging, plaatselijk en incidenteel, nooit structureel.’

Zo spraken de mannen totdat Claudius aan Adrius vroeg hoe hij erover dacht. Hij lachte daarbij, hij kende de gedachten van Adrius.

‘Het lijkt mij dat er geen wijsheden bestaan,’ antwoordde Adrius. ‘Ik denk dat God bij sommigen is, ik zie aan veel gelovigen dat ze gelukkig zijn. Ik heb nooit iets van God gemerkt. Ik geloof daarom niet, maar ik geloof ook niet in al die andere goden.’

‘Maar een mens moet ergens in geloven,’ zei Solorus. ‘Zonder geloof is er geen hoop.’

‘In de afgelopen jaren heb ik in jullie geloofd. Wij waren samen, wij hebben glorie en verdriet gedeeld. Voor mij is dat genoeg, altijd kon ik hopen op jullie. Van God heb ik nooit iets gemerkt.’

‘Toch moet een man ergens in geloven,’ meende Solorus. ‘Ik zal proberen een goed christen te worden. Adrius heeft gelijk, nooit zag ik God, jullie zag ik wel. Binnenkort zijn jullie er niet meer, ik zal proberen dan hoop en rust bij de Heer te vinden. Een geest van een man moet een plaats hebben.’

‘Daar heb je gelijk in,’ zei Adrius. ‘Zo wil ik hopen op mijn landgoed. Daarna wil ik hopen op een lieve echtgenote en kinderen. Daarna wil ik

hopen op goede oogsten en goede vrienden. Hoop maakte me de laatste jaren sterk, hoop zal me sterk houden. Aan geloof heb ik niets.'

'God kan je dat allemaal schenken,' hield Solorus vol.

'Misschien wel, maar ik kan er zelf ook veel aan doen. Ik ga straks niet op mijn landgoed zitten en hoop dat God me een echtgenote brengt en de druiven laat groeien. Ik zal daar toch vooral zelf aan moeten werken en hopen dat ik de goede dingen doe.'

Legatus Philio lachte. 'Heel goed Adrius. Geloof moet waarachtig zijn en in je zitten. Als dat niet zo is dan is het niet anders. Maar je moet er wel voor openstaan, in de geschriften wordt vaak over liefde en trouw geschreven.'

'Misschien wel, ik kan niet goed genoeg lezen. De verhalen die ik hoor zijn mooi maar God is niet alleen liefde. Men heeft me verteld dat hij eiste dat Abraham zijn zoon moest offeren, hij zaaide dood en verderf als men hem niet aanbad, hij sloot weddenschappen af met de duivel en liet mensen vreselijk lijden. Hij liet de mensen verstenen als ze nieuwsgierig achteromkeken naar Sodom en Gomorra. Als God al zou bestaan lijkt het me een hardvochtige heerser, net als de fanaten die tekeergaan in Alexandrië. Voor mij heeft dat niets met hoop, troost of liefde te maken.'

Het was niet de eerste keer dat de mannen over het geloof spraken. Legatus Philio genoot van hun meningsverschillen. Ooit waren dit jongelingen geweest toen ze dienst namen in het legioen. De jaren en omstandigheden hadden hen gehard maar in een tent werd vaak gesproken over zaken als geloof en rechtvaardigheid. Philio wist wat deze mannen hadden meegemaakt, hij had het nodige met hen gedeeld maar zij hadden nog veel meer beleefd. Het was bijna een wonder dat ze op deze wijze met elkaar spraken. Voor Philio het bewijs dat ieder mens, ongeacht zijn verleden, vatbaar bleef voor de rede.

Agrippa en Solorus verlieten het voordek, ze moesten in het ruim om de lading te controleren. Beide hadden veel wijn gedronken en wilden meteen slapen nadat ze hun taak hadden uitgevoerd. Adrius bleef en keek naar de lichten in de verte.

'Droom je over je landgoed?' vroeg Claudius.

'Zo dichtbij, na zoveel jaren,' mijmerde Adrius. 'Waar zal ik straks over dromen als ik op mijn land werk?'

'Over een sterke echtgenote en slimme kinderen?' opperde Philio lachend.

'Adrius die slimme kinderen verwekt? Ondenkbaar!' grijnsde Claudius.

'Is de rol met het relik het enige dat grote waarde heeft?' vroeg Adrius.

‘Jullie belangstelling voor de lading in het ruim is nooit groot geweest.’

Zowel Claudius als Philio verbleekten.

‘Hoe kun jij over de rol en het relik weten?’ fluisterde Claudius. ‘Heb je gekeken toen je over de cista waakte?’

‘Onmogelijk,’ stamelde Philio op de achtergrond. ‘De cista is afgesloten.’

‘Op de avond dat ik waakte heeft scriptor Claudon een verhaal aan mij verteld,’ zei Adrius. ‘Een mooi verhaal en ik ben benieuwd of...’

‘Praat er niet over, Adrius,’ waarschuwde Claudius. ‘Het is kennis die je niet behoort te bezitten. Legatus Philio heeft me er iets over verteld, genoeg om te weten dat het zeer belangrijk is. Heeft Claudon jou het verhaal verteld?’

‘Een mooi verhaal, hij heeft me gevraagd om er voorlopig over te zwijgen. Hij verzocht me om het over jaren aan mijn kinderen te vertellen. Hij vreest dat de geestelijken het verhaal zullen verzwijgen of veranderen. Net als andere verhalen zullen ze het eerst bewerken zodat het in hun canon past. Dat waren de woorden van de scriptor, Claudon.’

‘Ik begrijp niet wat in Claudon is gevaren om het verhaal aan jou te vertellen,’ zei Philio. ‘Vertel me wat je hebt gehoord. Heb je er beslist niet met anderen over gesproken?’

‘Nee, ik had de indruk dat hij een grote behoefte had om het aan iemand te vertellen, toevallig was ik op dat moment in de buurt, ik bewaakte de cista. Hij zei me dat hij afscheid nam van een bijzonder relik met een bijzonder verhaal. Ik heb jouw zorg over de cista opgemerkt, legatus Philio. Ik heb Claudius op jouw afwijkend gedrag gewezen. Mijn nieuwsgierigheid heeft geen betrekking op wat er in een cista zit, ik weet wat er in de koker zit. Jullie geheimzinnigheid roept vragen bij me op.’

‘Zwijg erover,’ herhaalde legatus Philio. ‘Zelfs onze twee vrienden, Agrippa en Solorus kunnen er maar beter niets over horen. Het is belastende kennis die alleen bij de clerus thuishoort.’

Legatus Philio wilde alleen met Adrius praten, Claudius trok zich terug, hij zou in het ruim kijken en daarna terugkomen om te waken.

‘Wat heeft Claudon je allemaal verteld?’ vroeg Legatus Philio.

Adrius vertelde het verhaal.

‘Ik weet dat je het geloof niet omarmt,’ zei legatus Philio nadat Adrius was uitgepraat. ‘Maar voor de ware christen is dit verhaal van groot belang. Op Vaticanus wacht men smachtend op ons. De overdracht van het verhaal en het relik wordt in Rome als de belangrijkste gebeurtenis sinds het bestaan van het christendom gezien. Er moeten zo weinig mo-

gelijk mensen over weten, Adrius.'

'Ik zal erover zwijgen. Ik begrijp alleen niet waarom er zoveel geheimzinnigheid is.'

'Het is een bijzonder relik, Adrius. Je kent slechts een deel van het verhaal. Op Vaticanus schijnt God zelf ingegrepen te hebben, een teken. Daarom is het zo belangrijk. Eerst moet alles geduid worden, pas dan kan bepaald worden of dit verhaal in de canon hoort. De geestelijken zullen bepalen of dit verhaal aan de gelovigen verteld moet worden. Volgens de clerus zal dit relik de wereld veranderen.'

'Welk teken heeft God dan gegeven? Ik zou zo graag eens iets willen zien wat God heeft gedaan. De geestelijken roepen veel over hun relieken, in de hoop om pelgrims aan te trekken.'

'Dit relik is iets heel anders, Adrius. Cardinalis Prius is ervan overtuigd dat het een bijzondere betekenis heeft. Het geschrift dat bij het relik hoort dient bestudeerd te worden.'

'Maar dat is nu juist waar Claudon mij voor waarschuwde. Straks bepaalt de clerus dat het verhaal niet bekend mag worden en niemand zal weten waarom.'

'Vergeet het, Adrius. Jij moet zwijgen.'

'Natuurlijk zal ik erover zwijgen.'

'Nee, ik wil dat je het zweert bij alles wat je lief is.'

'Ik zweer het. Het zal me geen moeite kosten om erover te zwijgen. Voor mij is het niet meer dan een verhaal.'

'Het is belangrijk en ik vertrouw je. Weet je zeker dat je er met iemand over hebt gesproken?'

'Met niemand.'

'Het is goed dat je me dit vertelt, Adrius. Hoewel je niet meer aan het legioen bent verbonden eis ik dat je dit als legionair zweert. Ik zal dit vastleggen, je zult tijdelijk weer een legionair zijn, de eed van zwijgen afleggen en dan opnieuw eervol worden ontslagen.'

Adrius keek bedenkelijk. 'U kunt me vertrouwen, legatus Philio. Jarenlang vertrouwden we elkaar, daarom leven we nog.'

De legatus knikte en keek strak voor zich uit. 'Toch moeten we deze procedure volgen. Ik begrijp je argwaan maar geloof me, de belangen zijn groot en je bent belast met gevaarlijke kennis. De eed zie ik vooral in je eigen belang. Zwijg en je zult een veilig leven leiden, spreek erover en men zal je weten te vinden.'

Dreigende woorden van de legatus, Adrius schrok, nam afscheid en verliet het voordek. Legatus Philio bleef achter en tuurde naar de kust, in

diepe gedachten verzonken.

De volgende ochtend voerde legatus Philio de procedure uit die hij had aangekondigd. Adrius legde zijn eed van zwijgen als legionair af, Claudius Merovatus en de bevelhebber van het schip, getuigden. De procedure werd verzwegen voor Agrippa en Solorus. Adrius hield zijn bedenkingen, hij vond de houding van zijn legatus vreemd. Veel tijd om erover na te denken kreeg hij niet, er verschenen drie zeilen aan de horizon. 'Zeerovers?' vroeg Solorus. 'Krijgen we dan toch nog iets te doen?'

'Nee, ongetwijfeld galeien die de Heilige Vader stuurt om ons op het laatste deel van het traject te begeleiden,' antwoordde Claudius.

Hij bleek gelijk te hebben, de drie galeien voegden zich bij hun schip en zouden hen begeleiden tot in de haven van Ostia.

Kort voordat ze Ostia bereikten gaf Claudius iedereen twee goudstukken.

'De rest krijgen jullie als alles in de basiliek op Vaticanus is gebracht.'

Ze vonden het goed, ze waren meer dan tevreden, nog nooit eerder hadden ze op zo'n eenvoudige wijze veel goud verworven.

Later op de avond waakte Adrius op het voordek. Hij keek naar de contouren van de kust en zag de lichtjes in de verte. Morgen zouden ze de haven van Ostia binnenlopen, Adrius droomde over zijn toekomst. Hij werd daarin gestoord toen Claudius naast hem kwam staan.

'Ik heb je met enige regelmaat in de bibliotheca gezien. Heb je kennis vergaard?'

'Niet zoveel als ik zou willen,' antwoordde Adrius. 'Aanvankelijk liep ik met het idee om te leren lezen en schrijven. Ook de kunst van het rekenen wilde ik beheersen. Vanaf de dag dat ik van een landgoed droomde realiseerde ik me dat er dan meer nodig is dan een paar sterke handen. Het leek me belangrijk om meer van getallen te weten zodat ik kan bevatten wat het werk op het land me zal opbrengen. Ik had er moeite mee, maar de redevoeringen van domina Hypatia stimuleerden me om verder te gaan met de rekenkunst. Kennis is iets moois, het geeft het leven meer inhoud en onafhankelijkheid.'

Claudius glimlachte. 'De denkwijze van een slimme handelaar.'

'Domina Hypatia was een groot denkster met goede ideeën. Ze wist zelfs mij te inspireren, ik zou me diep schamen als ik een christen zou zijn.'

'Ik weet het, Adrius. Er zijn ook heel veel christenen die zich schamen. Dit kan Jezus nooit bedoeld hebben, ook hij inspireerde zijn volgelingen. Daar zit de zwakte, de christenen leven in roerige tijden. Ze leven overal verspreid en hadden in de eerste dagen weinig contact met elkaar. Op-

eens werd de Rooms-katholieke leer het enige geloof. De eenheid werd daarom belangrijker dan de waarheid. Die spanning heerst nog steeds, men zoekt en men discussieert. Eeuwenlang hebben verspreide groepen hun richting gezocht en de leiders zijn allemaal mannen die zich niet zomaar laten overtuigen.'

'Wat mij tegen de borst stuit is hun onverdraagzaamheid, Claudius. 'Mensen zijn onwetend, de geestelijken vertellen hoe het in elkaar zit. Onderling kibbelen ze, maar ze zijn ook boos op de volgelingen die niets anders doen dan wat hen wordt opgedragen. Dat begrijp ik niet. Ze willen dat volgelingen luisteren, ze zijn het onderling niet eens en vervolgens boos op elkaars volgelingen. Scriptor Claudon heeft gelijk, ze hebben woede nodig om hun geloof te kunnen belijden omdat ze de barmhartigheid prediken. Ik heb die barmhartigheid op het forum gezien, Claudius. Christenen vormen een gevaarlijke sekte, zeg ik je.'

'Wat je in Alexandrië hebt gezien was niet christelijk. Ware christenen verwerpen dit soort daden maar het zal nog veel tijd en inspanning kosten om de eenheid te verkrijgen. Ik weet dat er heel veel andere christenen zijn die geloven in barmhartigheid en mededogen.'

'Jij bent geen christen, Claudius. Waarom verdedig je hen?'

'Net als bij jou speelt het geloof geen rol in mijn leven. Barmhartigheid en mededogen vind ik iets goeds.'

'Domina Hypatia had beide eigenschappen, Claudius. Een sterke geest die doorlopend probeerde te begrijpen. Je hoeft geen christen te zijn voor barmhartigheid en mededogen. Christenen mogen die eigenschappen niet zien als hun eigen bedenkzels. Ik heb ook heidense Nubiërs gezien die barmhartig waren terwijl wij geen mededogen kenden.'

'Je zult zien dat er ook andere christenen bestaan. Vergeet alles en richt je op je nieuwe leven, Adrius.'

'Dat zal ik beslist doen. Ik heb veel ellende meegemaakt en ik denk dat het me heeft gevormd tot iemand die weet wat overleven is. Dat zal me helpen om te slagen als druivenkweker en handelaar.'

'Je was een geweldige legionair, Adrius Stilia. Ik weet nog hoe ik als jongeling bij jullie kwam, jarenlang hebben we dezelfde tent gedeeld. Ik weet nog dat jij en Agrippa mij hebben voorgedragen om decurio te worden. Ik ben jou daar dankbaar voor, we hebben bijzondere dingen beleefd.'

'Bijzondere dingen,' zuchtte Adrius. 'Zo bijzonder dat ik een groot verlangen koester naar een leven dat zich zal kenmerken door eentonigheid.' Claudius lachte. 'Je hebt het verdiend. Ga naar je land in het noorden en

laat je druiven groeien. Zoek een goede echtgenote en vertel je kinderen later over je heldendaden in de woestijnen en wouden. Ik hoop dat je ze ook verteld over je wapenbroeders waarmee je jarenlang alles hebt gedeeld. Vertel nooit iets over het verhaal dat Claudius je heeft verteld.'

'Maak je geen zorgen, ik zal zwijgen. Wat ga jij doen na deze missio?'

'Ik word bevorderd tot centurio. Met het nieuw geformeerde legioen XXVII Germanica, zal ik naar het noorden trekken.'

'Geweldig, Claudius. Je gaat dus honderd legionairs aanvoeren. Niet veel mannen van jouw leeftijd worden al tot centurio bevorderd.'

'Een beloning voor mijn loyaliteit. Legatus Philio weet dat ik geen christen ben. Daarom koos hij mij voor deze missio. Ik weet dat er iets bijzonders wordt vervoerd, ook ik moest een eed afleggen. Daarbij word ik centurio in een legioen dat zijn castra heel ver van Rome zal bouwen. Ik vind het niet erg, de bevordering betekent veel voor me en ik heb geen familie die op me wacht. Iemand die op mijn leeftijd centurio is kan een goed leven opbouwen. Bovendien schijnt er in het noorden veel minder gevochten te worden dan in het zuiden en oosten van het rijk.'

'Lang geleden sprak ik een bevelhebber, een tribuun,' herinnerde Adrius zich. 'Een dag voor ons vertrek naar Aegyptus redden we zijn leven. Hij had in het noorden gediend en vertelde ons erover. Het is meer dan twintig jaar geleden maar hij vertelde dat het daar al decennialang onrustig is, de Franken zijn bondgenoten maar ze willen steeds meer. Andere stammen willen de rivier oversteken, verder in het oosten zijn woeste volkeren die westwaarts trekken. Is het daar nu rustig?'

'Naar het schijnt heerst er nu al jaren vrede. De Franken en Burgundiones zijn goede bondgenoten en de Alemannen houden zich gedeisd.'

Adrius was verbaasd, het was niet gebruikelijk dat een decurio op deze wijze werd gepromoveerd en zijn nieuwe bestemming al kende. Legatus Philio had Claudius opmerkelijk goed beloond maar stuurde hem naar een woest en gevaarlijk gebied. Hoe kwam hij erbij dat het rustig was in het land van de Franken? Hij had andere verhalen gehoord. Al meer dan een eeuw was daar geen rust meer.

Een vervelend gevoel bekwam Adrius. Claudius verdween naar Germanica. Dat gebied bestond echter uit twee delen. Germanica Superior behoorde al eeuwen tot het rijk, daar was de rust die Claudius beschreef. Germanica Inferior was het gebied buiten het rijk, aan de andere kant van de rivier, de Rhenus, die de grens vormde. Allerlei volkeren en stammen raasden daar rond en bevochten elkaar en de Romeinen. Adrius wist dat

het onveilig land was. Had legatus Philio Claudius iets voorgelogen?

Belast met gevaarlijke kennis, had legatus Philio het genoemd. Claudius en Adrius bezaten die kennis. Hij pijnigde zijn hersenen. Waarom zou de kennis die voortkwam uit het verhaal van Claudon gevaarlijk zijn?

Alleen als de nieuwe bezitters van het reliëf er iets mee wilden waar anderen niets van mochten weten. Op Vaticanus zaten de nieuwe bezitters en die hadden kennelijk iets te verbergen.

Ik moet op mijn hoede zijn. Ik vertrek naar het noorden, ik word een druivenkweker met gevaarlijke kennis. Zullen de geestelijken op me jagen omdat ik iets weet dat ze binnen hun muren willen houden?

“Als je het verhaal vertelt zullen ze je vinden”, zei de legatus. Zal hij de geestelijken dan vertellen dat ik het verhaal ken?

Via de haven van Ostia roeide de galei stroomopwaarts de Tiber op. De roeiers hadden het zwaar. Zowel de haven als de rivier werden steeds ondieper door het slib, de aanwas van land. De zwepen knalden dan ook vaker en harder dan de hele reis daarvoor. De sterk meanderende rivier leek het schip liever niet op haar golven te voelen en in menig bocht moesten de roeiers zwoegen. Het kwam nog maar zelden voor dat een grote zee galei doorvoer tot de kade in Rome.

Het schip legde aan bij de kade met haar pakhuizen, het Emporium. Een kleiner rivierschip legde voor de galei aan en legatus Philio gaf de bevelvoerder van het dek een teken. Enkele slaven brachten de lading over op het kleinere schip, onder persoonlijk toezicht van legatus Philio en zijn vier begeleiders. De cista uit het ruim van de legatus werd door Agrippa en Adrius gehaald en als laatste geladen. Meteen daarna ging men aan boord van het kleine schip en werd stroomopwaarts geroeid. Dit schip paste onder de bruggen.

‘Rome, wat heb ik je gemist,’ zuchtte Agrippa met een verstikte stem. Net als Solorus kreeg hij tranen in zijn ogen, ze knielden op het dek. ‘Als jongeling heb ik je verlaten, als man zal ik je opnieuw leren kennen en koesteren, mijn geliefde Rome.’

Ze voeren onder de Palatijnse brug door en passeerden het eiland van Tiberius aan de linkerzijde. Weer gingen ze onder een brug door en Adrius liet zich door Agrippa vertellen wat ze zagen.

‘Links van ons zie je de eerste heuvel, de Janiculum. Daarachter hadden de grote keizers uit het verleden hun buitenverblijven. Verderop zie je de Vaticanus, de heuvel waar de grote basiliek voor de heilige Petrus is gebouwd. Rechts, achter het eiland zie je het Capitolijn boven de muur, de

heuvel waarop...'

Agrippa tuurde en zei: 'Dit beeld klopt niet, als kind zag ik van hieruit de grote tempel boven de oude muur.'

'Je bent lang weggeweest, veteranus Agrippa,' zei een bemanningslid. 'Jaren geleden is Rome aangevallen en geplunderd door Alarik.'

'Wat? Rome geplunderd? Wie is Alarik?'

Legatus Philio wist van de aanval op Rome. 'Ik hoorde vooral geruchten. Het werd me verboden om erover te praten, de senaat en keizer meenden dat het slecht was voor het moreel in de legioenen.'

Nu was Rome weer voor hun ogen en hoorden ze de verhalen over wat zich vijf jaar geleden in de stad had afgespeeld.

Alarik was een leider van de Visigoten, bondgenoten van de Romeinen. 'Hij was bevelhebber van de Visigotische legioenen die vochten in dienst van Rome,' vertelde het bemanningslid. 'Hij hoopte op Romeins burgerschap voor zijn volk na een grote overwinning in het oosten. In plaats daarvan kreeg hij te horen dat zijn volk naar een ander gebied moest verhuizen. Een land waar veel oorlog heerste. De Visigoten waren tot dan toe trouwe bondgenoten, foederati. Alarik en de toenmalige generalis van de Romeinse legioenen, Flavius Stilicho, waren bevriend. Stilicho werd, ondanks zijn hoge rang, niet voor een echte Romein aangezien, zijn vader was een Vandaal. De senaat en keizer werden bang voor Stilicho en zijn overwinningen. Na enkele beschuldigingen werd hij terechtgesteld. Meteen daarop werden overal in het rijk de bevriende stammen aangevallen en uitgemoord of verdreven. Ook het volk van Alarik, waarvan veel veteranen met hun vrouwen en kinderen binnen de grenzen mochten wonen, leden onder de vervolgingen en moordpartijen. Hij besloot om wraak te nemen. Zijn legioenen kwamen in opstand en, met zijn volk, trokken ze brandschattend en plunderend door Rome. Een deel van de stad is verwoest. De puinhopen zijn nu nog te zien. De geestelijken riepen dat het de straf van de Heer was, de Romeinen leefden in heidense zonde. Sindsdien is Rome een christelijke stad geworden.'

'Wat gebeurde er met Alarik en zijn volk?' vroeg Agrippa.

'Hij trok verder naar het zuiden en stierf. Zijn opvolger heeft het volk naar het noorden geleid, over de bergen. Nu zitten ze in de buurt van Hispania. Ze willen oversteken in het zuiden, naar Africa. Daar willen ze hun eigen koninkrijk stichten.'

Agrippa en Solorus waren te verbaasd om te spreken. Legatus Philio zweeg. Hij zag het gevolg van zijn zwijgen, twee verbijsterde veterani en ruïnes in een stad die hij nauwelijks nog herkende, het eeuwige Rome.

Adrius was nog nooit in Rome geweest, plundering of niet, hij keek verbaasd om zich heen en zag de in de zon blakende gebouwen en daken boven de muren uitsteken. Hij kende Alexandrië, een bijzondere stad, maar Rome leek hem groter en nieuwer. Verderop aan de linkerzijde doemde Vaticanus op met haar indrukwekkende basiliek. Daar had Adrius de meeste aandacht voor, nog nooit eerder had hij een basiliek gezien met een dergelijke omvang. Hun schip legde aan bij een kleine kade en Adrius zag links van hem het complex. Rechts daarvan stond een vreemd groot bouwwerk. 'De Moles Hadriani,' zei Agrippa toen hij Adrius zag kijken. 'Het gevaarte van keizer Hadrianus. Een mausoleum dat nu dienstdoet als bescherming voor de basiliek. Kennelijk heeft het gebouw de aanval van Alarik doorstaan. Net als bij de basiliek zie ik nergens sporen van verwoesting.'

Ze hoefden zelf geen enkele inspanning te verrichten tijdens het lossen aan de kade. Slaven en knechten duwden en sjuwden de lading heuvelopwaarts tot aan de trap voor het bordes. Daar stonden monniken gereed om de lading over te nemen. De cista met de rol en het reliek werd door een dozijn monniken begeleid. Legatus Philio werd omarmd door een geestelijke en Adrius hoorde hem roepen. 'Legatus Philio, het is gelukt.' Daarna sprak de geestelijke met aanmerkelijk zachtere stem: 'Wij zijn u dankbaar, deze schat is de grootste van allemaal.'

Het werd Adrius, Agrippa en Solorus toegestaan om door de poort te gaan en het binnenplein over te steken. Voor de ingang van de basiliek kregen de mannen instructies van een monnik.

'Jullie betreden heilige grond. Links naast de basiliek staat de obelisk waar zoveel bloed van de martelaren aan heeft gekleefd. De obelisk stond in het circus van Nero, de plek waar de eerste christenen moesten lijden door zijn verdorven geest. Daarachter staat een klein koepelgewelf, de plaats waar Petrus werd gekruisigd. Binnen in de basiliek is zijn graf-tombe. Toon devoot gedrag, verwijder je schoeisel en reinig je voeten bij de put op het plein.'

De mannen deden wat hen werd opgedragen, ook legatus Philio. Daarna betraden ze de basiliek en opnieuw verbaasden ze zich over de omvang en de inrichting, deuren waren met goud bedekt. Een hoog midden gebouw, het koor, werd aan beide zijden ondersteund door lagere zijbeuken. In een zee van invallend licht, mozaïeken en beeldhouwwerk liepen ze naar het kleine mausoleum, de plek waaronder de apostel Petrus was begraven, de eerste bisschop van Rome. De mannen keken hun ogen uit

en proefden de kracht en uitstraling van deze grote basiliek. Nog voordat ze van hun verbazing waren bijgekomen leidden twee ijverige monniken hen naar buiten.

‘Alles moet meteen naar de bibliotheca,’ hoorde Adrius. Daarna hoorde hij niets meer, het stemgeluid stierf weg en zijn aandacht werd gevestigd op andere zaken. Samen met Agrippa en Solorus bond hij zijn schoeisel aan zijn voeten. Terwijl ze daarmee bezig waren verscheen Claudius. ‘Legatus Philio laat zich verontschuldigen. Ik zal jullie de goudstukken geven die jullie toekomen.’

Hij deelde de gouden munten uit en de mannen namen afscheid van hem.

‘Het ga je goed, decurio Claudius Merovatus, hoe lang heb je nog te gaan?’ vroeg Adrius.

‘Nog negen jaar. De dag na morgen zal ik centurio zijn en meteen daarna zal ik vertrekken naar het noorden. Liever had ik nog enkele dagen met jullie doorgebracht in deze stad. Legatus Philio wil echter dat ik bij hem blijf.’

Claudius omhelsde de mannen en verdween in de basiliek. Weer verscheen een ijverige monnik die de drie mannen tot het bordes begeleidde en afscheid nam.

‘Dank voor jullie hulp,’ zei de monnik, ‘jullie hebben een grote bijdrage geleverd aan een belangrijke gebeurtenis, vergeet dat nooit!’

Nog even keken ze rond en probeerden te bevatten wat er allemaal was gebeurd. ‘Een lange tijd samen, en dan opeens een overhaast afscheid,’ zuchtte Solorus. ‘Kom mee, we gaan de stad in. Voordat Adrius vertrekt en zal zwoegen als landbouwer, moet hij onze mooie stad zien.’

‘Naar het forum dan,’ riep Agrippa. ‘Jouw landgoed loopt niet weg, agricultura kun je de rest van je leven bedrijven. Genieten van Rome is slechts aan weinig mensen voorbehouden.’

‘En jullie familie?’

‘Die zullen ook niet weglopen, ik zal ze niet eens meer herkennen.’

Agrippa en Solorus leidden hun strijdmakker door de stad. Ze gingen over de brug en lieten hem de bijzondere gebouwen en monumenten zien. Agrippa was opgegroeid in een insula, een groot gebouw waar woonverblijven tot vijf woonlagen hoog gingen. De wijk, waar hij als kind had gewoond en gespeeld, was op het Vimiaal, een van de heuvels waar Rome op was gebouwd. Solorus was opgegroeid in een insula op het Esculijn, de heuvel die tegen de oostelijke stadsmuur lag. Zuidelijk daarvan lag de Coelius, ook een heuvel waar veel mensen boven elkaar